

II.

Odluka stupa na snagu danom donošenja, a bit će objavljena u "Službenim novinama Tuzlanskog kantona".

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Sabor
Broj: 01-011-254-20/99
Tuzla, 24. 6. 1999. godine

Predsjednik
Sabora Tuzlanskog kantona,
Dr. Izet Žigić, v.r.

169

Na osnovu člana 3. Uredbe o obrazovanju Kabineta predsjednika Tuzlansko-podrinjskog kantona ("Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona", broj: 1/97) predsjednik kantona, donosi

ODLUKU

o postavljenju savjetnika

I.

Muhamed Bilajac, postavlja se za savjetnika za ekonomska pitanja u Kabinetu predsjednika Tuzlanskog kantona.

II.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenim novinama Tuzlanskog kantona".

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Predsjednik kantona
Broj: 01-1-1534/99
Tuzla, 15. 7. 1999. godine

Predsjednik
Tuzlanskog kantona
Dr. Tarik Arapčić, v.r.

169

Na temelju članka 3. Uredbe o obrazovanju Kabineta predsjednika Tuzlansko-podrinjskog kantona ("Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona", broj: 1/97) predsjednik Kantona, donosi

ODLUKU

o postavljenju savjetnika

I.

Muhamed Bilajac, postavlja se za savjetnika za ekonomska pitanja u Kabinetu predsjednika Tuzlanskog kantona.

II.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenim novinama Tuzlanskog kantona".

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Predsjednik kantona
Broj: 01-1-1534/99
Tuzla, 15. 7. 1999. godine

Predsjednik
Tuzlanskog kantona
Dr. Tarik Arapčić, v.r.

170

Na osnovu člana 8. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlansko podrinjskog kantona" broj: 8/98.) Ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta, donosi

NORMATIVE

prostora, opreme i didaktičkih sredstava
predškolskog odgoja i obrazovanja

I.

UVOD

Predškolski odgoj i obrazovanje, u skladu sa razvojnim interesima i potrebama djece i zaposlenih roditelja čini izraz kompletne brige društva za zaštitu odgoj i obrazovanje djece i time dobija potpune odrednice djelatnosti od posebnog društvenog interesa.

Polazeći od naučnih spoznaja da je u predškolskom periodu djetinjstva psihološki i biološki razvoj djeteta najburniji, a prijemčivost djeteta na uticaj sredine najveća, može se tvrditi da su pravilno organizovan odgojno-obrazovni rad, njega, zdravstvena zaštita i ishrana od neprocjenjivog značaja za sveukupni razvoj djeteta. To je vrijeme buđenja svijesti u djetetu o svim onim vrijednostima koje favorizuju "cjelovit" razvoj ljudskog bića. Vrijeme u kojem dajemo temelj u razvoju onih vrijednosti koje njeguju **potpun razvoj ličnosti**, čineći da čovjek savjesno uzima svoju ličnu pripremu i cjelokupne obaveze, **aktivno** se uključujući u zajednički cilj i istovremeno je odgovoran za razvijene vrijednosti.

U skladu s dostignućima pedagoške nauke i ciljem odgoja, predškolskim odgojem i obrazovanjem, kao integralnim dijelom jedinstvenog sistema odgoja i obrazovanja, najmlađim generacijama obezbjeđuju se uslovi za normalan fizički, socijalni, emocionalni, intelektualni i moralni razvoj, priprema za školu i uspješno uključivanje u život u svojoj društvenoj i prirodnoj sredini.

Široko razvijen, dobro organiziran i stručno vođen sistem predškolskog odgoja i obrazovanja može jedino obezbijediti jednodneke uslove i mogućnosti za razvoj sve djece.

Normativi doprinose stvaranju uslova za ostvarivanje jedinstvenih programa i maksimalno ujednačene uslove u svim sredinama. Oni na taj način postaju instrumenti koji doprinose ostvarivanju jedinstvenih ciljeva predškolskog odgoja i obrazovanja propisanih i konvencijom o pravima djeteta koja je usvojena na Centralnoj Skupštini Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine. Iz konvencije u članu 29. se kaže:

1. Države - potpisnice se slažu da se obrazovanje djeteta usmjeri ka:

a) razvoju dječije ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih punih mogućnosti;

b) razvoju poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i principa zajamčenih u Povelji Ujedinjenih nacija;

c) razvoju poštovanja prema roditeljima djeteta, kulturnom identitetu djeteta, jeziku i vrijednostima, prema nacionalnim vrijednostima zemlje u kojoj dijete živi, zemlji iz koje može poticati kao i prema civilizacijama drugačijim od njegove vlasti;

d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, jednakosti spolova i prijateljstva prema svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama kao i osobama urođeničkog porijekla;

e) razvoju poštovanja prema prirodnoj okolini.

2. Nijedan dio ovog člana ili člana 28. neće se tumačiti tako da bi mogao smetati slobodi pojedinca ili tijela da osnuju i usmjeravaju obrazovne institucije, uvijek pod uslovima da se poštuju principi izloženi u stavu 1. ovog člana i zahtjevi da

obrazovanje, koje se odvija u takvoj instituciji, mora odgovarati minimalnim standardima koje je postavila država.

II.

DJEČIJE JASLICE**SREDSTVA ZA ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD**

Rast i razvoj malog djeteta u jasličkom periodu doživljava buran razvoj. Stoga je veoma bitna stimulativna aktivnost u brizi i

njezi djeteta ovog uzrasta. Ukoliko stimulativna aktivnost nije dobro određena može imati dosta negativne posljedice po tjelesni i duševni razvoj djeteta.

Sredstva za odgojni rad i stimulativni materijali rađa svojom raznovrsnošću doprinose podsticaju djeteta na aktivnost i omogućavaju mu pravilan fizički, senzomotorni i emotivno-socijalni razvoj.

Cjelokupno okruženje koje uključuje pravilno oblikovanje prostora, opremanje, namještaj i izbor sredstava odgojno-obrazovnog rada temelj su pravilnog tjelesnog i duševnog razvoja djeteta.

Zajednička sredstva za sve jasličke grupe

Nastavna sredstva		Količina
- kasetofon	svaka grupa	1
- flanelograf	svaka grupa	2
- zbirka kaseti i CD		
- zbirka igara		
- metodički priručnici		
- zbirka stihova i proznih tekstova iz oblasti književnosti za djecu primjerene najmlađem uzrastu		
- stručna pedagoška i psihološka literatura		
- stručna i popularna medicinska literatura		
- 4 elementa igrovnog centra (Resource)	svaka grupa	
- radno igrovni panel centri "Play Panels" sa 3 do 4 elementa	svaka grupa	

Sredstva za rad u odgojnoj grupi

Nastavna sredstva		Količina
Setovi		
x		
Stepenice, valjci, kosi nagibi od sunđera. Lukovi od sunđera pastelnih boja. Mekani kolutovi "Donuts" od sunđera. Kocke od sunđera, bazeni od sunđera različitih oblika (okrugli, pentagon, četverougao) sa lopticama. Greda za balans od sunđera. Prostirke na rasklapanje različitih oblika od sunđera. Veći modeli blokova od sunđera: Puzzle veće od sunđera. Modeli od sunđera za sjedenje različiti. Model setova velikih valova od sunđera		Iz navedenih setova omogućiti barem 3-4 seta
Lopte različitih materijala (male, srednje, velike)		komada 5
Baloni, loptice od papira, ping-pong loptice		komada 10
Mobilne igračke (tačke, kolica, košare, vlak...) za vučenje i guranje		kompleta 2
Igračke od sunđera sa likovima životinja većih dimenzija (konj, slon, pčela, riba...) pogodne za vučenje, guranje, penjanje		komplet 1
Mala vozila (drvo ili drugi prikladni materijal)		kompleta 3
Prirodni materijal (pijesak, voda, kamenčići, kestenje, žir, lišće, grančice)		prema situaciji
Sto za pijesak, vodu i likovne aktivnosti	svaka grupa	komada 1
Kutije "Fantazija" veličine djeteta za nošenje (auto, Dino Brontosaurus, Triceratops, kamion...)		komplet 1
Rekviziti za tjelesne aktivnosti komplet: daska, čunj, štapovi i obručevi različitih veličina blokova ("Kit gigante")		komplet 1
Ljuljačka i most ("Kit luna gym")		komplet 1
Ostali rekviziti "Luna Board" plastična ploča za balans		komada 3
Švedske ljestve		komada 1
Šator		komada 1
Kolutovi za hvatanje		komada 5-10
Tricikli i automobili		komada 2-3
Igračke sa mehanizmima za pokretanje		prema mogućnostima
Ogledalo (za zid, u veličini djeteta) ili magično ogledalo u sklopu Pley Panels		komada 1
Ogledalo malo sa drškom		komada 3
Igračke za konstruktivne igre i istraživačke aktivnosti		
Najjednostavniji sistem lego kocaka "Duplo"		komplet 2

“Puzzle” slagalice	komplet 3-4
Figure čovjeka lego sistem “Duplo”	komada 10
Različite umetaljke (različiti oblici za otvor)	komada 4
Različite životinje lego sistema “Duplo”	komada 10
Blok kocke (različiti oblika, boja i veličina, šuplje i ispunjene), različite serije	kompleta 3-4
Piramide	kompleta 3-4
Plastične table sa poklopcima i transparentnim laminatima (“memolud”-za percepciju i jezik)	komplet 1
Za razvoj taktilnog osjećaja igračke “Contacto” 20 pločica za ljepljenje, različitih tekstura	komplet 1
Loto za razvoj čula mirisa (24 različita mirisa)	komplet 1
Igračke za mozaik (cvjetni mozaik)	komplet 1
Sunčani krug za razvoj prostorne orijentacije (unutra-spolja, ispred-iza, između manipulaciju i socijalizaciju zajednička konstrukcija aplikacija)	komplet 1
Više kućica (za otkrivanje, memoriju i taktilni osjećaj) “Polycases”	komplet 1
Perle za nizanje više oblika različitih (multiformas)	kompleta 4-5
Uzice i trake različitih dužina	komada 10
Raznobojne krpice i marame	prema mogućnostima
Plastične kocke (cijele i šuplje)	kompleta 2
Serija kocaka tipa “bure u bure”	kompleta 2
Kutije (providne-neprovidne, metalne-kartonske, od stiropora, sa i bez poklopca, različitih veličina od malih do veličine djeteta)	prema mogućnostima
Plastične igračke za vodu i pijesak	komada 10
Plastično posuđe različitih veličina (lončići, kašike, sudovi)	kompleta 4
Klupko vune	prema mogućnostima
Salvete i raznobojni papiri	prema potrebi
Štipaljke	kompleta 2-3
Igračke koje se njišu: pajaco, pečurka	po 1

Sredstva za simboličke igre i aktivnosti

Imitativne igračke (modeli kućnih stvari za igru i igre uloga)	kompleta 2-3
Prostorni elementi (zanimanja: kuhar, slikar, trgovac)	komplet 2-3

Ostala sredstva i pribor

Predmeti za higijenu (češljevi, sapun, metlica)	dovoljno za svako dijete
Pletene korpice, torbice	prema mogućnostima
Šeširi, kačketi, marame i dr.	prema mogućnostima
Različiti prototipovi automobila, voza, traktora, kamiona	komada 4-5
Pribor za ljekara	komplet 1
Pribor za frizera	komplet 1
Dječiji majstorski alat (od gume ili plastike)	komplet 1
Lutke (manje i veće) različitog oblika, materijala i pola	komada 6
Igračke od tekstila, mekane na kojima se može sjediti	komada 6
Lutke koje se mogu prati	komada 2-3
Odjeća za lutke	prema mogućnostima
Kolica za lutke	komada 1
Kolijevka, nosiljka za lutku	komada 1
Telefon igračka	komada 2

Za kazalište lutaka

Ginjol lutke (za prste i javajke)	komada 6-8
Oživljeni predmeti iz svakodnevne upotrebe (rukavice, lopte, lutke i sl.)	komada 6-8
Maske sa likovima životinja, cvijeća	komada 4-6
Paravan, zavjese	komada 2-3
Slikovnice (čvrsti materijali, leporet, zvučne, vodene sa bliskim likovima)	komada 15

Sredstva za likovno izražavanje

Papir (bijeli i tonirani)	prema mogućnostima
Pastele - voštane krede	komplet 10
Olovke u boji i grafitne	komplet 10
Krede u boji	komplet 10
Akvarel boje	komplet 6
Plastelin	komplet 10
Tijesto	prema mogućnostima

Muzički instrumenti

Klavese (štapići)	par 4
Kastanjete sa drškom	komada 3-4
Zvončići	komada 4-5
Praporci u nizu	komada 3-4
Cabasa	komada 2
Maracas	komada 2
Muzičke igračke (kutija koja svira)	komada 1
Muzička sredstva koja koriste odrasli (uz ona iz zajedničkih sredstava makar jedno koje svira odgajatelj).	

III.

DJEČJI VRTIĆ**SREDSTVA ZA ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD**

Naglasak na individualizaciji predškolskog iskustva omogućava djeci da rastu i razvijaju se postepeno. Odgajateljski tim omogućava planiranjem prostora i aktivnosti usklađivati iste ka razvojnim nivoima svakog djeteta. Dnevni programi planiraju se tako da uključuju vrijeme kada djeca rade u malim grupama, na individualnim zadacima i u većim grupama. Dio vremena pruža mogućnosti djeci da sama odabiru aktivnosti, koje im pomažu da nauče kako napraviti izbor i razvijati vlastite interese i sposobnosti. Djeca uz bogat izbor sredstava za odgojno-obrazovni rad uče da znaju izabrati, učiti, da su radoznali, rješavaju probleme, komuni-ciraju s drugima u okruženju i rade prema individualnoj potrebi.

Sobe za boravak djece imaju nekoliko centara aktivnosti koje sadržavaju različite materijale.

Inovirani nastavni metod rada u predškolskom odgoju i obrazovanju zasnovan na aktivnom učenju uslovi su i izmjene u Normativima.

Zajednička sredstva za sve vrtićke grupe

Nastavna sredstva	Količina
Kopir aparat	komada 1
TV prijemnik	komad 1
Videorekorder	komad 1
Grafoskop	ovisno o razvijenosti
TV kamera	ovisno o razvijenosti
Dijaprojektor	ovisno o razvijenosti
Projekciono platno	
Slajdovi, videokasete (iz svih oblasti) grafofolije (iz svih oblasti)	ovisno o razvijenosti
Megafon	prema mogućnostima
Flanelografi i oglasne ploče u holovima	ovisno o razvijenosti
Velika pozornica sa pomoćnim kulisama ili mobilni "Play Panels" sa 6-7 elemenata	setova 1
Mala pozornica ili mobilni "Play Panels" manji sa 4-5 elemenata	setova 1
Mobilni stolovi i postolje za demonstracije i AV sredstva	ovisno o razvijenosti i potrebama
Komplet za lutkarsku scenu (lutke, sjenke, ginjole, marionete, razne maske i dr.)	prema potrebi i mogućnostima

Stručna biblioteka

Djela iz predškolske i opće pedagogije, razvojne i opće psihologije, didaktike, pedijatrije. Metodički priručnici iz opće metodike odgojno-obrazovnog rada i iz svih oblasti prema Programskom konceptu stručna literatura enciklopedije: dječije, iz svih oblasti u vezi sa Programskim konceptom.

Pravopis, knjige reprodukcija, antologije poezije za djecu, zbornici pjesama i igara.

Riječnici: stranih riječi, pedagoški, psihološki.

Časopisi: Porodica i dijete

Iskrice

Naša škola

Prosvijetni list

Literatura za roditelje

Časopisi za roditelje

Priručna literatura: za rad sa djecom iz svih oblasti prema Programskom konceptu (bajke, narodna književnost za djecu), Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju i drugi relevantni pravilnici.

SREDSTVA ZA VRTIĆKE GRUPE**CENTAR ZA VANJSKE I UNUTRAŠNJE AKTIVNOSTI**

Univerzalna konstrukcija od drveta (vanjske aktivnosti)

Mrežasta konstrukcija od kanapa (vanjske aktivnosti)

Rekviziti za tjelesne aktivnosti: daske - velike i male, ljuljačke i most,	komplet 2
klackalice, tobogan (vanjske aktivnosti)	
Letvice (veće i manje)	komada 4
Grede - dužine 3 m, širine 12-20 cm	komada 1
Razne kombinovane konstrukcije od drveta kombinovane sa autogumama (vanjske aktivnosti)	prema mogućnostima
Balvan - dužine 2 do 2,5 m, priječnika 12-15 cm (vanjske aktivnosti)	komada 1
“Didagym” konstrukcija sa elementima: ljestvama za penjanje, kosi zid za penjanje, mreža za penjanje, strunjačama, toboganom, valjkom za provlačenje, lopta za udaranje, platforma, afričkim ljestvama (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
“Edrasistem” konstrukcija za razvoj motorike - kit gigante - sa elementima: obručevi priječnika 36,50 i 65 cm, čunjevi visine 30 cm, stalci visine 1 m i 4 cm, kocke za spajanje 15 cm Lukovi (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
“Luna” konstrukcija za balans, rastezanje, skakanje sa elementima: lukovi mobilni, štapovi za spajanje mobilnih lukova, kockama i pločom osnovom (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
Tricikl, koturaljke, bicikl, trotinet, štule	komada 5-10
Lopte različite (priječnik 26 cm, 15 cm, punjene 70 g)	komada 5-20
Vrećice punjene sitnim šljunkom (150 g)	komada 5-10
Trake i marame u bojama	komada 20
Vijače i konopci	komada 20
Klikeri, kugle, leteći, obruči, sprave za žongliranje	komada 5-10
Čunjevi, palice 80 cm	komada 10
Štapovi (28 cm) udaraljke	komada 20
Povezi za oči	komada 4
Zastavice raznih boja	komada 20
Zvonca	komada 5
Guma - lastika za preskakanje	komada 5
Badminton garnitura	komada 2
Stalak sa košem	komada 2
Travnate površine za igru i staze za vožnju (vanjske aktivnosti)	
Bašta za okopavanje (vanjske aktivnosti)	
Jame sa pijeskom, vodom i prostorom za kopanje i sa pristupom vodi (vanjske aktivnosti)	
Platforme i mostovi, tuneli, brežuljci za penjanje (vanjske aktivnosti)	
Stabla, drveni trupci različitih veličina i priječnika (vanjske aktivnosti)	
Nadstrešnice, rampe (vanjske aktivnosti)	
Štule ili minihop	komada 2
“Maxi Hammerplay” za razvijanje osjećanja pritiska (čekić, ekseri, drvene ploče i pločice geometrijskog oblika)	komplet 1
Igračke za vodu plastične	
Plastične i metalne lopatice, kašike, grablje svih veličina (za baštu, voćnjak i pješčanik)	nekoliko setova
Plastične i metalne kantice, zdjele, vjedra sa ručkama	nekoliko setova
Stari kamioni, autići, vozovi, poljoprivredna vozila, vatrogasna kola (veći i manji)	
Tave i modle	nekoliko setova
Male i veće kartonske kutije, limene kutije	
Stare drvene ili plastične kocke	
Prirodni predmeti poput školjki, drveća, kamenja ili lišća	
Ručne pile, pilice	komada 5-10
Blok kocke	nekoliko setova
Kratke ljestve	komada 2
Namote žice	prema mogućnostima
Kozliči za piljenje drveta	komada 1-2
Kolo od kormila (ili volan)	
Pilota	
Kutije za pakovanje	
Čekići i ekseri sa velikim glavama	prema mogućnostima
Table	prema mogućnostima
Sjemena i sadnice	prema mogućnostima
Vreće gnojiva i zemlje	prema mogućnostima
Posude za zalijevanje	komada 4
Konopac i drvo za obilježavanje gredica	prema mogućnostima

Sto za pijesak i vodu (unutra i vani) svaka grupa	komada 1
Sito, cjediljka ili rešetko ili devdir, metlica, mutilica	komada 4-8
Spužva, sapun	prema mogućnostima
Štapići/slamke	prema mogućnostima
Kamenje	
Male igračke - životinje i ljudi	
Šolja za mjerenje, pipete, šolje	komada 6-15
Krpe	
Posude i šerpe (iz obiteljskog centra)	
Čepovi	prema mogućnostima
Modle za kolače	nekoliko setova
Četke	komada 5-15
Čizmice	prema mogućnostima
Disk za balansiranje nožni sa kuglicama	komada 1
Snaop sistem (kuća, zoo, grad, svemirska kapsula, tunel)	prema mogućnostima
Blok modeli od spužve, veličine djeteta (donuts, valjci, stepenice, mostovi, lukovi, trouglovi, kocke, brežuljci, gljiva,...)	prema mogućnostima

Vanjsko okruženje kao i zatvoreni prostor, potrebno je pažljivo isplanirati. Idealan vanjski prostor za igru sastoji se od nekoliko različitih tipova prostora za igru koji naprosto pozivaju djecu da se igraju u njima i koji potiču njihovo učenje na različite načine.

Između prostora djeca trebaju sa lakoćom da se kreću i da su bezbjedna, kako ne bi jedna na druge nalijetala. Jasno definisanim prostorima za igru izbjegavaju se nezgode, konfuzije i povrede osjećanja.

Tipovi prostora su:

- prostor za penjanje,
- prostor za kopanje, igre s vodom i blatom,
- prostor za igranje sa materijalima na točkovima,
- prostor za mirne aktivnosti,
- prostor za rad u drvetu,
- prostor za aktivnost sa pijeskom i vodom.

Aktivnost na zraku, u prirodi presudan su dio dnevnog rasporeda.

Sve što se može naučiti ili smisliti unutra može se učiniti i vani. Djeca ovdje stiču socijalne vještine, upoznaju prirodu, upoznaju sposobnosti življenja, istraživačke i matematičke sposobnosti i pojačano koriste male i velike mišiće. U vanjskom prostoru kreativnost

se povećava kroz dramske igre i grupne aktivnosti. Vani se mogu odvijati i posebne aktivnosti, uključujući hranjenje, kuhanje, vrtlarstvo, brigu za kućne ljubimce, crtanje i slikanje, kreativne pozorišne predstave, igru i gradnju na snijegu, blatu ili ilovači.

Igre vani nude djeci beskrajne mogućnosti da upoznaju okruženje u kojem žive i pojačavaju njihov osjećaj povezanosti sa svijetom. Vanjski prostor je proširena soba za boravak djece. Mnogi od navedenih materijala mogu biti upotrebljavani materijali koji, uz dječiju maštu, približavaju djecu svijetu odraslih.

SREDSTVA ZA JEDNU VRTIČKU GRUPU

CENTAR AKTIVNOSTI ZA UMJETNOST/ART CENTAR

Ovaj centar omogućava djeci da u kontaktu sa različitim materijalima razvijaju i koriste vlastitu kreativnost i zabavljaju se novim materijalima i iskustvima opipa. Time se kod djece potiče kreativno mišljenje, sposobnost rješavanja problema, komunikaciju (verbalnu i neverbalnu), samopoštovanje, razvoj fine i krupne motorike, te intelektualne sposobnosti.

Naziv sredstava	Količina
Mali slikarski štafelaj	komada 2
Police visine 1 m za odlaganje materijala širine 70 cm dužine 1 m	komada 2
Štafelaj za vajanje sa rotirajućim postoljem	komada 1
Sanduk obložen plastikom ili limom za čuvanje gline (ili u zemljanoj posudi ili većoj konzervi)	komada 1
Mala keramička peć	komada 1
Podna obloga u centru (plastična prostirka) koja je laka za održavanje higijene u centru	komada 1
Mala stolarska tegza sa osnovnim alatom	komada 1-2

Za crtanje:

Papiri različitih formata od pak papira (u bojama), preko tabaka ciklostila, akvarel i kolaž-papira do kartona, hamer papira, rebrastog papira, olovke (svih mekoća) voštane krede, flomasteri (obični i fluorescentni), ugalj, tečni materijal za crtanje (tuš, boja, mastilo). Neophodno je imati različite materijale i nadopunjavati ih redovno, kao potrošni materijal za rad.

Za slikanje:

Razne tečne boje, boje za slikanje prstima, flomasteri i voštani pasteli, boje za tkaninu, keramiku. Razne podloge koje dobro podnose tečnu boju.

Razne vrste četkica (manje, srednje, veće, sa i bez zaštitnika, kraće i duže drške, palete, sunderi, flašice razne).

Univerzalne boje

Stare četkice za zube, štapići za čišćenje usiju, spužvice.

Za vajanje:

Glina za jedno vajanje (250 g po djetetu)

Obojeno tijesto (plejdo)

Glinamol

Plastelin

Vlažni pijesak
Gips

Reciklirani materijali: novine, žice, trakice, spajalice, vlakna (za pravljenje trodimenzionalnih konstrukcija).

Alat i pribor

Makaze, manje - zatupaste (za svako dijete u grupi za dešnjake i ljevake) komada 5-10

Kliješta, zumbi, šila, igle za šivanje (veće)

Razna ljepljiva

Neoblikovani materijali (papir, tekstil, vuna)

Poluoblikovani i otpadni (flaše, ambalaže, folije)

Priradni materijali

Keceljice ili stare majice

Cabasa

Maracas

Kastanjete (različite)

Orfov instrumentarij

Zvončići

Metalofon (sopran i alt)

Ksilofon (sopran i alt)

Muzički štapići (par)

Zvečke

Praporci (narukvice, vjenčići, drške)

Činele

Bubnjevi, kastanjete, daire, tamburice, doboš

Kasete ili CD: klasične muzike i muzike za tihe aktivnosti (za opuštanje)

dječije muzike, izbor narodnih pjesama za djecu iz Bosne i Hercegovine

Mobilni panoi za izlaganje i prostor za odlaganje dječijih radova (portfoliji)

komada 1
parova 4
parova 4
komada 1
komada 1
komada 1
komada 1
komada (par) 10
komada (par) 5
(par) 5
(par) 2
po 1
komada 10-15
prema mogućnostima

CENTAR ZA MATEMATIKU/MANIPULATIVNI CENTAR

Aktivnosti u ovom centru pomažu djeci u razvijanju intelektualnih sposobnosti, fine motorike i koordinacije oko - ruka. Socijalne vještine takođe se uče dijeljenjem, pregovaranjem i rješavanjem problema.

Naziv sredstava	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje materijala	komada 2
Kubaste kockice (male) za aktivnost brojenja i mjerenja (kvadrati i štapići)	po 3 garniture
Podni brojevi (kvadrati) od materijala koji se ne klize i na kojima su ispisani brojevi od 1-10	set 1
Blok kocke geometrijskih figura pridruženi prema boji i obliku (Asco blok)	komplet 1
Atributivni geometrijski oblici; 3 oblika, 3 veličine i 3 boje	serija 1
Linijari, trake za mjerenje, skale, kašike za mjerenje, termometri, jednostavna vaga za kupatilo ili kuhinju	po 1 komad
Lego dacta ili duplo dacta za razvoj koncepta za matematiku pravljenje strukture eksperiment (od ljudi, životinja, kuća, svemira, mora...)	različiti setovi 10 setova
Loto različitih oblika i stepena složenosti te sadržaja (boja, broj slika) za razvoj naučnog koncepta, čitačke spremnosti, koncept socijalnih nauka, npr. gdje šta raste, životinje i njihova mladunčad, saobraćajni, moje tijelo, brojevi	garnitura 10
Mozaik matrice i čiode za sortiranje, klasifikaciju, razvoj koncepta, prepoznavanje uzorka	garnitura 5-10
Puzzle - za analizu i testiranje (npr. saobraćaja) ideja, drugog aspekta nauke "Geopuzzle" za razvoj geometrijskog koncepta	
Trizzle - za razvoj govora, diskusiju, geometrijskog koncepta (npr. životinje dalekih krajeva, dinosaurusi, morski svijet)	komplet 1
Brojčane linije sa označenim podiocima sa brojevima po kojoj se može hodati	komplet 1
Novčići (kovanice)	prema mogućnostima
Sat za učenje (sat, minute pokazuje) (digitalni, standardni, pješčani, kuhinjski)	prema mogućnostima
Domino za razvoj nauke i čitačke sposobnosti (npr. plodovi, voće i povrće, cvijeće, životinje, saobraćajna sredstva, godišnja doba i dr.)	garnitura 5
Obojene bobice (uče glavne i redne brojeve, razlike između uzoraka i boja) različitih materijala, oblika	garnitura 4-5

Obojeni magnetski dijelovi za razvoj geometrijskih koncepata, kreativno izražavanje, razumijevanje boja i u vezi je sa naučnim konceptom magnetizma	garnitura 2
Čarobna vrećica	komplet 1
Kalendari (vremenski - različiti)	
Quanty - formiranje kvantitativnih odnosa	komplet 1
Svakodnevn predmeti: suhi grašak, dugmad, poklopci od flaše, školjke, bobice, kutije od keksa, školjke od jaja	
Tipp pločice (razvoj logičkih koncepata)	komplet 1
Tangram (drvo, karton, crnobijeli u boji)	komada 2-3
Grimase-stona igra	komada 1
Umetaljke raznih veličina i boja za skupove geometrijskih oblika (sa 10 oblika+10 boja=100 dijelova)	različite garniture 5-10
Parne slike (karte): voće, povrće, cvijeće, saobraćajni znaci, životinje, moje tijelo	garnitura 2-4
Logitab - logična tabla	komplet 1
Senso - otkivanje različite teksture pločica za matematički koncept	komplet 1
Abascus	komada 1
Matematička vaga	komada 1
Školska vaga	komada 1
Dubio (za moderno učenje računa) aritmetika je osnova principa realne matematike	komplet 1
Figure balans	komplet 1

CENTAR ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE

Djeca su znatiželjna, spontana i konkretni mislioci koji jedva čekaju da stupe u svijet odraslih. Postati pismeni jeste jedan od ključeva koji otvara vrata za ulazak u taj svijet. Govor je prirodno bogat, biološki proces. U okviru ovog centra stiže se bogaćenje osnovnih govornih vještina koje se prijenose u društvu u okviru jedne kulture. Ove vještine, koje su blisko povezane, uključuju čitanje, pisanje i sricanje. Istraživanja su pokazala da je učenje čitanja i pisanja tekući proces koji započinje u najranijem djetinjstvu (sa četvrtom godinom najintenzivnije). Program koji

njeguje čitanje i pisanje zahtijeva bogato literarno okruženje, interdisciplinarni pristup i prihvatanje individualnih razlika i nivoa razvoja. Materijali koji se nude djeci trebaju biti poznati i primamljivi.

Ovaj centar sastoji se od dijelova:

- za pisanje
- dio za biblioteku
- dio za pravljenje knjiga/slikovnica
- dio za slušanje

Svaki ovaj dio treba da ima određene materijale.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje materijala	komada 2
Prostirka topla (tepih)	komada 1
Različite vrste grafitnih olovaka hemijskih, flomastera, bojica i papira (sa linijama i bez linija)	potrošni materijal koji se redovno obnavlja
Polica za knjige visine 1,5, širine 0,5 m	komada 1
Sofa	komada 1
Jastučići za sof	komada 4-5
Knjige na policama (počevši od slikovnica, priča, knjige koje pružaju izvjesne informacije, poezija, biografije, bajke i resursivne knjige u zavisnosti od dobi i interesovanja djece do 50 naslova najmanje	prema razvijenosti
Dodatni papiri za pravljenje slikovnica	
Heft mašine, bušilica za rupe, špenadle	
Dodatna literatura za proširenje znanja iz raznih oblasti (enciklopedije biljni i životinjski svijet, svijet nauke)	5-10 naslova
Kompjuter i štampač	komada 1
Kasetofon sa slušalicama	komada 1
Kasete prazne i sa snimcima priča kako svoje, tako i drugih kultura, mitova, pjesama	komada 10-15
Plastifikator	komada 1
Fotografije, slike	komplet 2
Baobab drvo (sa 168 elemenata i 2 kocke)	komada 1
Drvo za čitanje	komada 1
Radionica za čitanje i brojanje	komplet 1
Sentissimo (za olfatorni razvoj 24 mirisa)	komplet 1
Igra za početno pisanje "Skribi"	komplet 1
"Clippo" igra za razvoj konvezacije, za emotivni razvoj, bogaćenje riječnika	komplet 1

BLOK CENTAR/CENTAR ZA GRAĐENJE

Ovo je uvijek aktivni dio sobe. Djeca uče tako mnogo stvari gradeći kockama. Razvijaju se mnoge matematičke sposobnosti, proširuju se sposobnosti mišljenja, socijalne sposobnosti i sposobnosti rješavanja problema. Koristi se kreativnost i razvija se koncentracija.

Ovom prostoru dodaju se mnogi predmeti i iz drugih centara koji djeca koriste za svoju gradnju (kamioni, životinje, ljudi, avioni...).

Blok kocke su izložene na otvorenim policama, na odgovarajućoj visini tako da ih djeca mogu uzimati i vraćati na mjesto sa lakoćom. Blok kocke sličnih oblika i veličina trebalo bi biti zajedno grupisane. Blok kocke moraju biti postavljene tako da se njihova cijela dužina može vidjeti, odnosno ne treba ih odlagati u police, tako daje vidljiva njihova kraća strana.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje didaktičkih sredstava	komada 2
Meka prostirka/tepih za igru	komada 1
Logički blokovi (varirat će prema uzrastu)	garnitura 2-3
Drveni	garnitura 1
Spužvasti konstruktori kao Batisco	garnitura 1
Plastični konstruktori različitih oblika, veličina sa većim brojem elemenata (oko 200 elemenata) kartonski	garnitura 1
Manje kocke sličnih oblika i veličina	garnitura 1
Veće kocke sličnih oblika i veličina	garnitura 1
Žljebasti blokovi različiti	garnitura 2
Cilindrični blokovi	garnitura 4
Polukružni oblici	garnitura 1
Trouglovi	garnitura 1
Rampe	garnitura 1
Tematske makete: selo, šuma, grad, saobraćaj	prema mogućnosti
Vozila za: prijevoz ljudi, tereta, specijalna vozila, na tračnicama, vojna, sportska, letjelice na vodi	iz svakog kompleta barem 2-3 vrste
Stoni semafor	komada 1
Stoni saobraćajni znaci	garnitura 1
Stona saobraćajna raskrsnica	garnitura 1
Saobraćajna cesta	garnitura 1
Drvene letve raznih veličina	garnitura 1
Signalna oprema	komada 1
Vertikalna signalizacija / znakovi i semafori/ koje može služiti i na vanjskim aktivnostima	prema mogućnostima
Konstruktor "meccano junior" različitih vrsta	prema mogućnostima

PORODIČNO/DRAMSKI CENTAR

Kroz različite sadržaje koje djeca praktiraju kroz igru uloga dati materijali u centru omogućavaju da djeca uspješnije oponašaju ono što rade u vlastitom životu.

Ovaj centar ima nekoliko dijelova: odjeća za presvlačenje, materijali za čišćenje, materijali za jelo i kuhanje, dio za sakupljanje materijala, tematski dijelovi.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 za odlaganje igrovnog materijala	komada 2
Magično ogledalo u kojem se dijete vidi potpuno (uz normalno i konkavno i konveksno)	komada 1
Posebno opremljeni kutići:	
Kuhinja: dječija peć, sudoper, frižider, aparat za pravljenje leda, komoda, viseći kredenac ili police ili nešto slično gdje se mogu odložiti sudići	komplet 1
Kuhinjski pribor: šerpe, tave, kutljače, namirnice iz prodavnice (prazne kutije ili tegle i sl.) šolje, čajnik, mlin za kafu, džezva za kafu, sudići, zdjele, kašike, mutilice za jaja, cjediljke, šolje za mjerenje, kašike za mjerenje, modle za kolače, tanjiri, viljuške, noževi	prema mogućnostima
Vješalica za odjeću: u kojoj se djeca preoblače	komada 1
Za lutke: krevetić koji je dovoljno velik i za dijete	komada 1
Pribor za lutke: odjeća za lutke i presvlačenje "beba", cucla, flašica, škaf za pranje lutki ili veša plastični, jastuci, deka za krevetić.	

Nekoliko lutaka

Odjeća za presvlačenje: muška i ženska sa detaljima za oblačenje, šeširi, perle, rukavice, naočale, brkovi, vještački nos, perika, brada, tašnice, novčanici, ključevi, akt tašne, kecelje... sve što je zgodno za igru porodičnih uloga.

Materijali za čišćenje: metla dječije visine, zoger, papirnati peškir, spužve, krpa za prašinu četka, otirač i kanta. Prazne kutije i posude od deterdženata za veš i suđe.

Frizerski salon: posebno opremljen kutak i uz pribor frizera: fen, češalj, za manikiranje i šamponi (flaše prazne).

Prodavnica: posebno opremljen kutak i uz pribor: kasa, novac za igru etikete sa cijenom, kecelja prodavača neotvorene konzerve hrane, prazne kutije hrane, kutije od kolača, voće i povrće od voska.

Polijski pribor: bedž napravljen od kartona, zviždaljka, motorola, lupe, blok za pisanje i olovka.

Bolnički pribor: ljepljiva traka, gaza, flasteri, stetoskop, male plastične bočice, loptice vate, kapa medicinskih sestara.

Pribor za restoran: plastične ili papirnate čaše i tanjiri, stoljnaci, salvete, prazne posude za hranu, napravljeni meni.

Školski pribor: torba, papir, olovke, bojice, kreda, manja tabla, knjige.

Druge ideje za tematske kutiće uključuju:

aerodrom	cvjećaru	poštu
pekaru	pumpu	servis
banku	brijačnicu	autobus
prodavnicu odjeće	kozmetički salon	kampiranje
apoteku	rođendansku zabavu	čirkus
vatrogasnu stanicu	bolnicu	naučni laboratorij
željezničku stanicu	zoološki vrt	pozorište
biblioteka		bosanski centar

Mnogi od ovih kutića se daju improvizovati i popuniti sa materijalima uz saradnju sa porodicama. Kao i:

Ostali korisni materijali

- stari rog	- snimci glasova životinja
- kotač starog kormila (volan)	- sokne
- stari telefon	- štapići
- životinjsko krzno	- stalak za cipele
- zvona	- vuna/trakice
- čizme	- pertle
- dugmad	- alat
- ljepilo	- cijevi za vodu
- maska	- konac
- slike životinja	- ukrasni papiri
- sat (ne mora biti ispravan)	- ručno ogledalo
- stari telefon, dva po mogućnosti	- ginjol lutke (više kompleta)

NAUČNI CENTAR

Djeca su prirodni naučnici koji aktivno tragaju za informacijama o svojim okruženjima. Opservirajući i eksperimentišući djeca pokušavaju da razumiju svoj svijet. Naročito je značajno da mala djeca učestvuju u naučnom procesu, zato što će ih vještine koje tim putem razviju dovesti do drugih oblasti kurikulama i bit će im korisne za čitav život. Ove vještine uključuju opserviranje, upoređivanje, opisivanje, predviđanje, komuniciranje, klasifikovanje i mjerenje.

Nauka se ne tretira kao izolovana disciplina već integrativno kroz razne oblasti i centre, kao blok centar, centar za vanjske aktivnosti, za početno čitanje i pisanje, za dramsko-porodične igre.

U nastavku dat ćemo djelimičnu listu materijala korisnog za naučni centar, koja se može i dalje, prema mogućnostima, nadopunjavati.

akvarij	boje za hranu	ekseri
soda za kuhanje	školjka od jaja	stari časopisi

vaga	lijevak	plastične kese
barometar	krzno	plastične šolje
baterije	baštanski alat	kombinirke
zrna i sjemena	ljepilo	čačkalice
vijci i matice	čekić	zemlja za cvijeće
kost	ručna sočiva	prizma
kantice	pješčani sat	kolotur
svijeće	zmajevi	stijene
satovi	tečni sapun	gumeni zavoj
posude od kafe	katanac i ključevi	gumeno crijevo
kompas	magneti	brusni (šmirgl) papir
sapun	šolje za mjerenje	skala
odvijači	mali kafezi	kašike
vijci	spužve	stetoskop
kutije od cipela	šećer	užad
sunčani sat	brodići i igračka	kanta za zalijevanje
termometar	pređa	drvo
kutak biljaka	lupa	sočiva
terarijum	komplet za mjerenje	ogledala
globus	posude (veće) za vodu	
zapušaći	prirodni materijali	
stara pisaća mašina	plodovi i lišće	
Mikroskop manji	komada 1	
Magnetska tabla	komada 1	
Ogledala /3 elementa (ili "Play Panels, sa 6 elemenata)	komada 1	
Fotoaparati	komada 1	

CENTAR ZA KUHANJE

Hrana predstavlja suštinu za naš opstanak. Pored toga hrana je mnogo više od uslova održavanja. Ona čini sjećanja i podsjećanja na posebne trenutke i ljude. Hrana ima kulturno značenje, identitet i stvara ponos.

Kroz doživljaje sa hranom, djeca mogu učiti o drugim ljudima i drugim zemljama. Kada im se pruži prilika, sva djeca uživaju da pomažu prilikom kuhanja jednostavnih jela. Djeca moraju naučiti da odlučuju o zdravoj ishrani tako što uče o tome šta je njihovom tijelu potrebno.

Istraživanjem svojstava sirovih namirnica koje čine osnovu hrane koju jedemo kao što su grah, žitarice, voće, sjemena i orasi, djeca uče o osnovnim izvorima hrane i njenoj pripremi.

Kuhanje je aktivnost koja unapređuje razvoj i učenje u svim oblastima razvoja: govor, matematičko razmišljanje, naučno znanje, fizički razvoj, emocionalni razvoj, razvoj koncepta.

U predškolskom obrazovanju i odgoju ovo je jedan novi program koji se sa zadovoljstvom prihvaća od strane djece, roditelja i odgajatelja. Cilj kuhanja je da se kod djece unaprijede osjećaji, kompetencije, samostalnost i eksperimentisanja. Djeca bi trebala da rade, a odrasli posmatraju i vode. Za ovaj centar potrebna je kuhinja koja uključuje blizinu sudopera.

OSNOVNI MATERIJALI ZA KUHANJE

Tepsija za hljeb	Paser za pire krompir
Tepsija za kolače i keks	Mikser ručni
Otvarač konzervi	Tava sa poklopcem za pravljenje sosa (male i velike)
Modle za keks	Makaze
Daske za rezanje	Vaga za mjerenje sastojaka
Tava za pečenje	Oštri, mali noževi
Lijevak	Sita i cjediljke
Rendaljke	Kute, stare muške majice ili kecelje
Sokovnici	Kutljača za supu
Čaše za mjerenje	Lopatice
Kašike za mjerenje	Mjerač vremena
Posude za miješanje	Drvene kašine
Pribor za guljenje povrća	Oklagija
Tucalo	

ELEKTRIČNA OPREMA

Šporet (može i toster ako nema šporeta na raspolaganju).

Plate

Električne tave za pečenje

Električni mikser

Obrazloženje

Normativ sredstava za odgojno obrazovni rad u predškolskom odgoju i obrazovanju podešen je u prvom redu, novoj metodologiji rada sa predškolskom djecom zasnovanoj na aktivnom učenju u kome je dijete centar aktivnosti.

Stoga je prostor u kome borave djeca podijeljen na centre koji omogućavaju individualni razvoj svakog pojedinačnog djeteta prema svojim interesima i potrebama. Isto tako izvršena je podjela na uzrasnu dob ali samo jasličku i vrtičku, što je jedna od novina u novoj metodologiji rada sa predškolskom djecom. Time je omogućena veća komunikacija između djece različitog uzrasta jasličkog i različitog uzrasta vrtičkog, što ima svoju pedagošku i psihološku opravdanost naučno potvrđenu.

Materijali u centrima aktivnosti mijenjat će se i razlikovati tokom godine, kako bi bili primjereni dječijem interesu i razvoju. Dopunski centri aktivnosti mogu se izmijenjivati u učionici ili dodavati prema potrebi, ako to prostor dozvoljava. Dopunski centri mogu uključiti muziku i instrumente, kuhanje, rad u drvu, specifične naučne projekte, teme i posebne događaje.

Soba za boravak djece time će biti dinamično i promjenljivo okruženje ispunjeno uzbuđljivim materijalima i iskustvima usklađenim s individualnim interesima i razvojnim nivoima djece.

Odgajateljski tim (za odgojnu grupu) bit će odgovoran za stvaranje okruženja poticanja razgovora i radoznalosti, te promatranje djece kako bi planovi i aktivnosti bili prilagođeni razvojnim potrebama djece. Aktivnost u malim grupama, individualno učenje takođe će biti planirano tokom sedmice kako bi se jasno odredili specifični zadaci identificirani od strane tima odgajatelja i porodica. Svaki član porodice kada ulazi u učionicu, treba da osjeti energiju i učenje koje se odvija dok djeca razgovaraju, pregovaraju i istražuju, biraju i uče sposobnosti potrebne za rast i razvoj.

Lista potrebnih materijala datih po centrima u Normativu je samo jedan okvir koji dopušta predškolskim ustanovama i njihovim kreatorima odgajateljima i porodici veću slobodu i kreaciju u

biranju materijala za centre.

Prostor za boravak djece može se urediti na više načina. Jedan od načina prikazani su na modelu 1,2.

Da bi znali koliko ste uspješno stvorili okruženje u podizanju i očuvanju kvaliteta rada s djecom predškolskog uzrasta nudimo vam prvu verziju instrumenta namijenjenog prvenstveno za samoprocjenu odgajatelja i drugih ljudi koji su direktno uključeni i odgovorni za rad sa djecom (odgajatelji, pedagog, direktor, mentori, savjetnici PZ, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta).

Jedan broj kriterija kvaliteta moguće je utvrditi opservacijom, neke je potrebno duže promatrati i praviti redovne zabilješke, dok bi neki podaci trebali biti vidljivi iz različite dokumentacije.

U dijelu "Stepen promjene" ponuđeni brojevi 1., 2. i 3.

broj 1. - znači da je ovaj kriterij kvaliteta u potpunosti zastupljen u učionici,

broj 2. - zastupljen je samo djelimično - potrebna je dodatna edukacija ili rad.

broj 3. - nije zastupljena - takođe je potrebno intervenisati.

Treća kolona "komentari - potrebe" ostavljena je kako bi se zajednički odlučilo šta je potrebno učiniti kako bi se ispoštovao taj kriterij, koji su uzroci i sl.

NORMATIVI KVALITETA

ORGANIZACIJA PROSTORA

Organizacija prostora veoma je značajna kako bi se djeci i odgajatelju pružili adekvatni uslovi za rad. Prostor treba da je visoko motivirajući i stimulirajući, bogat raznovrsnim materijalima, da je struktuiran tako da omogućava rad u malim i velikoj grupi i individualno, pomaže djeci da se usredsrede na zadatak, kreativno i kompetentno koriste materijale i resurse i razvijaju odgovornost prema drugoj djeci, materijalima i prostoru.

1. Prostor je podijeljen na jasno definisane centre aktivnosti sa posebno odabranim materijalima	1 2 3	
2. Organizacija prostora omogućava individualni i rad u malim grupama	1 2 3	
3. Prostor za čitanje, blok centar i prostor za jutarnji sastanak pokriveni su toplom prostirkom	1 2 3	
4. Centri su organizovani tako da su visoko motivirajući i imaju raznolike materijale	1 2 3	
5. Centri i raspored materijala jasno su obilježeni kako bi djeca znala gdje da ga vrate	1 2 3	
6. Svi materijali su dostupni djeci	1 2 3	
7. Prostor je pregledan i siguran	1 2 3	
8. Organizacija prostora ne ohrabruje trčanje i druge aktivnosti koje mogu ometati djecu u radu	1 2 3	
9. Tihi i bučni centri su odvojeni	1 2 3	
10. Materijali na zidovima reflektuju svakodnevne aktivnosti djece	1 2 3	
11. Materijali su postavljeni tako da odgovaraju namjeni centra u kojem su smješteni	1 2 3	
12. Na zidovima se nalaze:		
■ dječiji radovi (ali ne samo oni odabrani od strane)	1 2 3	
■ imena djece, porodica		

<ul style="list-style-type: none"> ■ slova, brojevi, oblici, boje ■ tabla za jutarnji sastanak (kalendar, dan, datum, vrijeme, tema dana, brojevi do 100 uz konkretan materijal, šta znam o ..., šta bi volio da znam o..., šta sam naučio o..., kako smo naučili o..., radovi vezani za temu, lista zaduženja, dijete dana, posebni događaji, rođendani) ■ jezik - pjesmice koje radimo, omiljeni autor, djeca autori, slovo sedmice, omiljene riječi.... ■ matematika-razni grafikoni (koliko djece ima plavu, crnu, smeđu kosu, ko šta voli, ne voli) ■ umjetnički radovi, miješanje boja, eksperimenti predstavljeni slikom, papiri za praćenje i upisivanje različitih pojava, rast biljke i sl. 		
--	--	--

ORGANIZACIJA RADA I STRATEGIJE PODUČAVANJA

Znanje o tome kako djeca uče osnova je za planiranje i realizaciju nastavnih sadržaja. Način rada mora biti prilagođen razvojnim karakteristikama grupe, kao i mogućnostima, potrebama i interesovanjima svakog djeteta. Djeca moraju imati mogućnost

da odaberu aktivnosti koje su visoko motivirajuće i predstavljaju razvojni izazov. Aktivnosti trebaju biti planirane tako da postoji ravnoteža između mirnih i bučnih aktivnosti, frontalnog, grupnog i individualnog rada, aktivnosti koje vodi odgajatelj i onih kojim upravljaju djeca. U učionici treba da vlada atmosfera prihvatanja, sigurnosti i poštovanja.

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
1. djeci se svakodnevno pruža mogućnost da povećavaju razumijevanje sebe kao pojedinaca u odnosima sa drugim tako što im je omogućeno da rade individualno, u maloj i velikoj grupi	1 2 3	
2. odgajatelj omogućuje svakom djetetu da doživi uspjeh tako što mu daje razvojno primjerene zadatke te vrednuje i pohvaljuje i sam napor da se nešto uradi, proces a ne samo rezultat	1 2 3	
3. djeca se ohrabruju da rješavaju problemske situacije, iniciraju aktivnosti, eksperimentišu i uče aktivno sudjelujući u sticanju znanja	1 2 3	
4. djeca stiču znanja i vještine manipulišući sa konkretnim materijalima i okruženjem, a sadržaji i zadaci su stavljeni u smislen kontekst	1 2 3	
5. nastavni sadržaj integrisan je u sve dnevne aktivnosti u i van vrtića (izlet, vrijeme odmora, užine)	1 2 3	
6. svakodnevno djeci se pruža mogućnost da: <ul style="list-style-type: none"> ■ razvijaju i vježbaju socijalne vještine (uče da brinu o drugima, dijele, pomažu) ■ stvaraju pozitivnu sliku o sebi (pričaju i pišu priče o sebi i svojoj porodici, dobijaju pozitivnu i ohrabrujuću povratnu informaciju...) ■ razvijaju krupnu i sitnu motoriku, osjećaj za pokret, ritam, koordinaciju (i u učionici i u vanjskom prostoru svakodnevno) ■ kroz svakodnevnu rutinu usvajaju zdrave navike, brinu za sigurnost, osamostaljuju se ■ razvijaju kreativnost kroz različite oblike umjetničkog izražavanja ali tako da češće istražuju materijale, sredstva i oblike nego što za cilj imaju stvaranje gotovog produkta 	1 2 3	
7. tokom dana postoji balans između aktivnosti koje vodi odgajatelj i onih koje odabiru i realizuju djeca samostalno i u grupi	1 2 3	
8. rad se planira tako da podrži sposobnosti i snage (a ne nedostatke), interese i potrebe svakog djeteta	1 2 3	
9. svakom djetetu se dozvoljava da radi onoliko koliko mu je potrebno da savlada određenu vještinu ili zadovolji sopstvena interesovanja	1 2 3	
10. rad se odvija u atmosferi zajedništva, prihvatanja i poštovanja različitosti	1 2 3	

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
11. pravila ponašanja u učionici donose se zajedno sa djecom, a svaki konflikt ili neprihvatljivo ponašanje takođe se rješava zajednički uz dogovor	1 2 3	
12. djeca učestvuju u donošenju različitih odluka u učionici glasanjem ili na neki drugi način ali tako da ni većina ne ugrožava manjinu ili pojedinca	1 2 3	
13. odgajatelji uvažavaju ideje i sugestije djece pomažući im da ih sama razviju i realizuju		
14. odgajatelji podržavaju djecu da pokušaju i kada prvobitno nisu uspjeli, vjeruju u sopstvene sposobnosti, prilagođavajući težinu aktivnosti ako je to potrebno	1 2 3	
15. u različitim igrama odgajatelj podržava kooperaciju rađe nego takmičenje	1 2 3	
16. odgajatelj ne favorizuje djecu, poštujući svačiji doprinos i napor	1 2 3	
17. domaći zadaci imaju funkciju da povećaju i prodube interesovanje i znanje djece iz određenih područja, pomognu djeci da nauče kako da stiču znanja i koriste različite resurse i potpomognu stvaranje kohezije u porodici kroz realizaciju praktičnih, smislenih zadataka najčešće inkorporiranih u svakodnevne aktivnosti u kući	1 2 3	
18. djeca se podstiču da učestvuju u aktivnostima društvene zajednice, rade volonterski određene aktivnosti koje podižu ekološku svijest i savijest o odgovornosti prema široj društvenoj zajednici	1 2 3	

SARADNJA SA PORODICOM

Roditelji igraju primarnu, najvažniju ulogu u rastu i razvoju djeteta. Program treba da uključuje roditelje kao partnere u planiranju, implementaciji i evaluaciji svakodnevnih aktivnosti. Treba da izgrađujemo i podržavamo ono partnerstvo koje obezbjeđuje kontinuitet i konzistentnost sa životom djece kod kuće

i koje pruža mnoštvo različitih mogućnosti za participaciju roditelja.

Partnerstvo sa porodicom zasniva se na poštovanju uloge roditelja u životu djeteta, poštovanja različitosti i porodične kulture, navika i običaja.

Princip koji se uvijek poštuje jeste očuvanje povjerljivosti podataka.

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
Aktivnosti u vrtiću omogućuju roditeljima da;	1 2 3	
1. imaju kontinuiranu dvostranu komunikaciju sa odgajateljima i drugim stručnim licima kroz različite oblike:	1 2 3	
■ oglasnu ploču		
■ različite poruke i pisma		
■ zajednički pregled portfolija djeteta barem jednom mjesečno		
■ pisani izvještaj o napretku djeteta		
■ roditeljske sastanke		
■ ankete i upitnike o potrebama i interesovanjima porodice		
2. dobijaju redovne, jasno prezentirane informacije o djetetu	1 2 3	
3. roditeljski sastanci trebaju biti organizovani tako da roditelji uzmu aktivno učešće u planiranju i realizaciji i da odgovaraju potrebama i interesovanjima roditelja	1 2 3	
4. zajedno sa odgajateljima i pedagogom učestvuju u kreiranju individualnog plana	1 2 3	
5. imaju mogućnost da prisustvuju ili učestvuju u svakodnevnim aktivnostima u učionici prema prethodnom dogovoru sa odgajateljima	1 2 3	
6. kao volonteri učestvuju u različitim aktivnostima ustanove	1 2 3	
7. imaju uvid u plan rada, aktivnosti koje bi trebale biti realizovane u ustanovi i kod kuće	1 2 3	
8. imaju mogućnost da steknu osnovu znanja o razvoju djeteta, te dobiju praktične ideje o tome kako mogu organizovati rad kod kuće kako bi svako dijete ostvarilo svoje pune obrazovne potencijale	1 2 3	

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
9. budu poštovani i prihvaćeni bez obzira na porijeklo, socijalni status, rasu, naciju i religiju	1 2 3	
10. svi podaci o porodici strogo su povjerljivi	1 2 3	
11. podaci o djetetu ne govore se pred drugim roditeljima ili djecom i nemaju negativan, uvredljiv ili podsmješljiv prizvuk	1 2 3	

PRAĆENJE I DOKUMENTOVANJE

Jedna od osnovnih pretpostavki za individualizaciju rada i pružanje mogućnosti svakom djetetu da dosegne svoje pune obrazovne potencijale jeste planiranje na osnovu dinamičke procjene i evaluacije. Svako dijete mora imati zaseban portfolio u kojem se odlažu i povremeno selekcioniraju radovi iz različitih

oblasti sa obaveznim datumom i po mogućnosti dječijim komentarom o radu. Veoma je značajno da se dokumentacija koristi i za razvijanje vještina samoprocjene kod djece, te da u planiranje daljeg rada budu uključeni i roditelji i djeca a po potrebi i pedagog ili drugi stručnjaci. Bilježe se dječija interesovanja, potrebe, sposobnosti, dinamika i stepen razvoja, osobine ličnosti, snalaženje u socijalnim situacijama i sl.).

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
1. Postoji evidencija o posmatranju, evaluiranju i planiranju razvoja i napredovanja svakog djeteta (portfolio)	1 2 3	
2. Svi dječiji radovi su uredno obilježeni (ime, datum, dječiji iskaz o radu)	1 2 3	
3. dokumentacija o razvoju djeteta služi djetetu za samoprocjenu o roditeljima i odgajatelju kao osnova za planiranje dalje strategije rada sa djetetom	1 2 3	
4. evidencijom o odabiru centara svakodnevno se prate interesovanja djeteta za pojedine oblasti	1 2 3	
5. uredno se vodi dokumentacija o svim oblicima saradnje sa porodicom (volonterski rad, boravak u sobi, donacije, rad kod kuće...), kao i sa društvenom zajednicom	1 2 3	
6. koordinatori čuvaju sva obavještenja, pisma za roditelje, uputstva i ankete koje su obavljene sa roditeljima ili drugim članovima zajednice	1 2 3	

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo obrazovanja,
nauke, kulture i sporta
Broj: 10/1-38-6882/99
Tuzla, 2. 7. 1999. godine

Ministar

Ismet Osmanović, v.r.

Polazeći od znanstvenih spoznaja da je u predškolskom razdoblju djetinjstva psihološki i biološki razvoj djeteta najburniji, a prijemčivost djeteta na utjecaj sredine najveća, može se tvrditi da su pravilno organiziran odgojno-naobrazbeni rad, njega, zdravstvena zaštita i ishrana od neprocjenjivog značaja za sveukupni razvoj djeteta. To je vrijeme buđenja svijesti u djetetu o svim onim vrijednostima koje favorizuju "cjelovit" razvoj ljudskog bića. Vrijeme u kojem dajemo temelj u razvoju onih vrijednosti koje njeguju **potpun razvoj osobnosti**, čineći da čovjek savjesno uzima svoju osobnu pripremu i cjelokupne obveze, **aktivno** se uključujući u zajednički cilj i istovremeno je odgovoran za razvijene vrijednosti.

Sukladno dostignućima pedagoške znanosti i ciljem odgoja, predškolskim odgojem i naobrazbom, kao integralnim dijelom jedinstvenog sustava odgoja i naobrazbe, najmlađim generacijama osiguravaju se uvjeti za normalan fizički, socijalni, emocionalni, intelektualni i moralni razvoj, priprema za školu i uspješno uključivanje u život u svojoj društvenoj i prirodnoj sredini.

Široko razvijen, dobro organiziran i stručno vođen sustav predškolskog odgoja i naobrazbe može jedino osigurati podjednake uvjete i mogućnosti za razvoj sve djece.

Normativi doprinose stvaranju uvjeta za ostvarivanje jedinstvenih programa i maksimalno ujednačene uvjete u svim sredinama. Oni na taj način postaju instrumenti koji doprinose ostvarivanju jedinstvenih ciljeva predškolskog odgoja i naobrazbe propisanih i konvencijom o pravima djeteta koja je usvojena na Centralnoj Skupštini Ujedinjenih nacija 20. studenog 1989. godine. Iz konvencije u članku 29. se kaže:

1. Države - potpisnice se slažu da se naobrazba djeteta usmjeri ka:

a) razvoju dječije osobnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih punih mogućnosti;

170

Na temelju članka 8. Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi ("Službene novine Tuzlansko podrinjskog kantona" broj: 8/98.) Ministar naobrazbe, znanosti, kulture i športa, donosi

NORMATIVE

prostora, opreme i didaktičkih sredstava predškolskog odgoja i naobrazbe

I.

UVOD

Predškolski odgoj i naobrazba, sukladno razvojnim interesima i potrebama djece i uposlenih roditelja čini izraz kompletne skrbi društva za zaštitu odgoj i naobrazbu djece i time dobija potpune odrednice djelatnosti od posebnog društvenog interesa.

b) razvoju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i principa zajamčenih u Povelji Ujedinjenih naroda;

c) razvoju poštovanja prema roditeljima djeteta, kulturnom identitetu djeteta, jeziku i vrijednostima, prema nacionalnim vrijednostima zemlje u kojoj dijete živi, zemlji iz koje može poticati kao i prema civilizacijama drukčijim od njegove vlasti;

d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, jednakosti spolova i prijateljstva prema svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim skupinama kao i osobama urođeničkog porijekla;

e) razvoju poštovanja prema prirodnoj okolini.

2. Nijedan dio ovog članka ili članka 28. neće se tumačiti tako da bi mogao smetati slobodi pojedinca ili tijela da osnuju i usmjeravaju obrazovne institucije, uvijek pod uvjetima da se poštuju principi izloženi u stavku 1. ovog članka i zahtjevi da se naobrazba koje se odvija u takvoj instituciji, mora odgovarati minimalnim standardima koje je postavila država.

II.

DJEČIJE JASLICE

SREDSTVA ZA ODGOJNO-NAOBRAZBENI RAD

Rast i razvoj malog djeteta u jasličkom razdoblju doživljava buran razvoj. Stoga je veoma bitna stimulativna aktivnost u skrbi i njezi djeteta ovog uzrasta. Ukoliko stimulativna aktivnost nije dobro određena može imati dosta negativne posljedice po tjelesni i duševni razvoj djeteta.

Sredstva za odgojni rad i stimulativni materijali rada svojom raznovrsnošću doprinose podstičaju djeteta na aktivnost i omogućavaju mu pravilan fizički, senzomotorni i emotivno-socijalni razvoj.

Cjelokupno okruženje koje uključuje pravilno oblikovanje prostora, opremanje, pokušstvo i izbor sredstava odgojno-naobrazbenog rada temelj su pravilnog tjelesnog i duševnog razvoja djeteta.

Zajednička sredstva za sve jasličke grupe

Nastavna sredstva	Količina
- kasetofon svaka	svaka skupina 1
- flanelograf svaka	svaka skupina 2
- zbirka kaseti i CD	
- zbirka igara	
- metodički priručnici	
- zbirka stihova i proznih tekstova iz oblasti književnosti za djecu primjerene najmlađem uzrastu	
- stručna pedagoška i psihološka literatura	
- stručna i popularna medicinska literatura	
- 4 elementa igrovnog centra (Resource)	svaka skupina
- radno igrovni panel centri "Play Panels" sa 3 do 4 elementa	svaka skupina

Sredstva za rad u odgojnoj grupi

Nastavna sredstva	Količina
Setovi	
Stepenice, valjci, kosi nagibi od sunđera. Lukovi od sunđera pastelnih boja. Mekani kolutovi "Donuts" od sunđera. Kocke od sunđera, bazeni od sunđera različitih oblika (okrugli, pentagon, četverokut) s lopticama. Greda za balanc od sunđera. Prostirke na rasklapanje različitih oblika od sunđera. Veći modeli blokova od sunđera: Puzzle veće od sunđera. Modeli od sunđera za sjedenje različiti. Model velikih valova od sunđera	Iz navedenih 3-4 seta
setova omogućiti barem	
Lopte različitih materijala (male, srednje, velike)	komada 5
Baloni, loptice od papira, ping-pong loptice	komada 10
Mobilne igračke (tačke, kolica, košare, vlak....) za vučenje i guranje	kompleta 2
Igračke od sunđera sa likovima životinja većih dimenzija (konj, slon, pčela, riba...) pogodne za vučenje, guranje, penjanje	komplet 1
Mala vozila (drvo ili drugi prikladni materijal)	kompleta 3
Prirodni materijal (pijesak, voda, kamenčići, kestenje, žir, lišće, grančice)	prema situaciji
Sto za pijesak, vodu i likovne aktivnosti svaka grupa	komada 1
Kutije "Fantazija" veličine djeteta za nošenje (auto, Dino Brontosaurus, Triceratops, kamion...)	komplet 1
Rekviziti za tjelesne aktivnosti komplet: daska, čunj, štapovi i obručevi različitih veličina blokova ("Kit gigante")	komplet 1
Ljuljačka i most ("Kit luna gym")	komplet 1
Ostali rekviziti "Luna Board" plastična ploča za balanc	komada 3
Švedske ljestve	komada 1
Šator	komada 1
Kolutovi za hvatanje	komada 5-10

Tricikli i automobili	komada 2-3
Igračke sa mehanizmima za pokretanje	prema mogućnostima
Ogledalo (za zid, u veličini djeteta) ili magično ogledalo u sklopu Pley Panels	komada 1
Ogledalo malo sa drškom	komada 3

Igračke za konstruktivne igre i istraživačke aktivnosti

Najjednostavniji sistem lego kocaka "Duplo"	komplet 2
"Puzzle" slagalice	komplet 3-4
Figure čovjeka lego sustav "Duplo"	komada 10
Različite umetaljke (različiti oblici za otvor)	komada 4
Različite životinje lego sustava "Duplo"	komada 10
Blok kocke (različiti oblika, boja i veličina, šuplje i ispunjene), različite serije	kompleta 3-4
Piramide	kompleta 3-4
Plastične table sa poklopcima i transparentnim laminatima ("memolud"-za percepciju i jezik)	komplet 1
Za razvoj taktilnog osjećaja igračke "Contacto" 20 pločica za ljepljenje, različitih tekstura	komplet 1
Loto za razvoj čula mirisa (24 različita mirisa)	komplet 1
Igračke za mozaik (cvjetni mozaik)	komplet 1
Sunčani krug za razvoj prostorne orijentacije (unutra-spolja, ispred-iza, između manipulaciju i socijalizaciju zajednička konstrukcija aplikacija)	komplet 1
Više kućica (za otkrivanje, memoriju i taktilni osjećaj) "Polycases"	komplet 1
Perle za nizanje više oblika različitih (multiformas)	kompleta 4-5
Uzice i trake različitih dužina	komada 10
Raznobojne krpice i marame	prema mogućnostima
Plastične kocke (cijele i šuplje)	kompleta 2
Serijski kocaka tipa "bure u bure"	kompleta 2
Kutije (providne-neprovidne, metalne-kartonske, od stiropora, sa i bez poklopca, različitih veličina od malih do veličine djeteta)	prema mogućnostima
Plastične igračke za vodu i pijesak	komada 10
Plastično posude različitih veličina (lončići, kašike, sudovi)	kompleta 4
Klupko vune	prema mogućnostima
Salvete i raznobojni papiri	prema potrebi
Štipaljke	kompleta 2-3
Igračke koje se njišu: pajaco, pečurka po 1	

Sredstva za simboličke igre i aktivnosti

Imitativne igračke (modeli kućnih stvari za igru i igre uloga)	kompleta 2-3
Prostorni elementi (zanimanja: kuhar, slikar, trgovac)	komplet 2-3

Ostala sredstva i pribor

Predmeti za higijenu (češljevi, sapun, metlica)	dovoljno za svako dijete
Pletene korpice, torbice	prema mogućnostima
Šeširi, kačketi, marame i dr.	prema mogućnostima
Različiti prototipovi automobila, vlaka, traktora, kamiona	komada 4-5
Pribor za liječnika	komplet 1
Pribor za frizera	komplet 1
Dječiji majstorski alat (od gume ili plastike)	komplet 1
Lutke (manje i veće) različitog oblika, materijala i pola	komada 6
Igračke od tekstila, mekane na kojima se može sjediti	komada 6
Lutke koje se mogu prati	komada 2-3
Odjeća za lutke	prema mogućnostima
Kolica za lutke	komada 1
Kolijevka, nosiljka za lutku	komada 1
Telefon igračka	komada 2

Za kazalište lutaka

Ginjol lutke (za prste i javajke)	komada 6-8
Oživljeni predmeti iz svakodnevnog uporabe (rukavice, lopte, lutke i sl.)	komada 6-8
Maske s likovima životinja, cvijeća	komada 4-6
Paravan, zavjese	komada 2-3
Slikovnice (čvrsti materijali, leporet, zvučne, vodene sa bliskim likovima)	komada 15

Sredstva za likovno izražavanje

Papir (bijeli i tonirani)	prema mogućnostima
Pastele - voštane krede	komplet 10
Olovke u boji i grafitne	komplet 10
Krede u boji	komplet 10
Akvarel boje	komplet 6
Plastelin	komplet 10
Tijesto	prema mogućnostima

Muzički instrumenti

Klavese (štapici)	par 4
Kastanjete sa drškom	komada 3-4
Zvončići	komada 4-5
Praporci u nizu	komada 3-4
Cabasa	komada 2
Maracas	komada 2
Muzičke igračke (kutija koja svira)	komada 1
Muzička sredstva koja koriste odrasli (uz ona iz zajedničkih sredstava makar jedno koje svira odgajatelj).	

III.

DJEČIJI VRTIĆ**SREDSTVA ZA ODGOJNO-NAOBRAZBENI RAD**

Naglasak na individualizaciji predškolskog iskustva omogućava djeci da rastu i razvijaju se postepeno. Odgajateljski tim omogućava planiranjem prostora i aktivnosti usklađivati iste ka razvojnim razinama svakog djeteta. Dnevni programi planiraju se tako da uključuju vrijeme kada djeca rade u malim grupama, na individualnim zadacima i u većim grupama. Dio vremena pruža mogućnosti djeci da sama odabiru aktivnosti, koje im pomažu da

nauče kako napraviti izbor i razvijati vlastite interese i sposobnosti. Djeca uz bogat izbor sredstava za odgojno-naobrazbeni rad uče da znaju izabrati, učiti, da su radoznali, rješavaju probleme, komuniciraju s drugima u okruženju i rade prema individualnoj potrebi.

Sobe za boravak djece imaju nekoliko centara aktivnosti koje sadržavaju različite materijale.

Inovirani nastavni metod rada u predškolskom odgoju i naobrazbi zasnovan na aktivnom učenju uslovi su i izmjene u Normativima.

Zajednička sredstva za sve vrtičke grupe

Nastavna sredstva	Količina
Nastavna sredstva količina	
Kopir aparat	komada 1
TV prijemnik	komad 1
Videorekorder	komad 1
Grafoskop	ovisno o razvijenosti
TV kamera	ovisno o razvijenosti
Dijaprojektor	ovisno o razvijenosti
Projekciono platno	ovisno o razvijenosti
Slajdovi, videokasete (iz svih oblasti) grafofolije (iz svih oblasti)	ovisno o razvijenosti
Megafon	prema mogućnostima
Flanelografi i oglasne ploče u holovima ovisno o razvijenosti	
Velika pozornica sa pomoćnim kulisama ili mobilni "Play Panels" sa 6-7 elemenata	setova 1
Mala pozornica ili mobilni "Play Panels" manji sa 4-5 elemenata	setova 1
Mobilni stolovi i postolje za demonstracije i AV sredstva	ovisno o razvijenosti i potrebama
Komplet za lutkarsku scenu (lutke, sjenke, ginjole, marionete, razne maske i dr.)	prema potrebi i mogućnostima

Stručna biblioteka

Djela iz predškolske i opće pedagogije, razvojne i opće psihologije, didaktike, pedijatrije. Metodički priručnici iz opće metodike odgojno-naobrazbenog rada i iz svih oblasti prema

Programskom konceptu stručna literatura enciklopedije: dječije, iz svih oblasti u svezi s Programskim konceptom.

Pravopis, knjige reprodukcija, antologije poezije za djecu, zbornici pjesama i igara.

Riječnici: stranih riječi, pedagoški, psihološki.

Časopisi: Porodica i dijete
Iskrice
Naša škola
Prosvjetni list
Literatura za roditelje

Časopisi za roditelje
Priručna literatura: za rad s djecom iz svih oblasti prema Programskom konceptu (bajke, narodna književnost za djecu), Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi i drugi relevantni pravilnici.

SREDSTVA ZA VRTIČKE GRUPE

CENTAR ZA VANJSKE I UNUTARNJE AKTIVNOSTI

Univerzalna konstrukcija od drveta (vanjske aktivnosti)	
Mrežasta konstrukcija od kanapa (vanjske aktivnosti)	
Rekviziti za tjelesne aktivnosti: daske - velike i male, ljuljačke i most, klackalice, tobogan (vanjske aktivnosti)	komplet 2
Letvice (veće i manje)	komada 4
Grede - dužine 3 m, širine 12-20 cm	komada 1
Razne kombinovane konstrukcije od drveta kombinovane sa autogumama (vanjske aktivnosti)	prema mogućnostima
Balvan - dužine 2 do 2,5 m, priječnika 12-15 cm (vanjske aktivnosti)	komada 1
“Didagym” konstrukcija sa elementima: ljestvama za penjanje, kosi zid za penjanje, mreža za penjanje, strunjačama, toboganom, valjkom za provlačenje, lopta za udaranje, platforma, afričkim ljestvama (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
“Edrasistem” konstrukcija za razvoj motorike - kit gigante - sa elementima: obručevi priječnika 36,50 i 65 cm, čunjevi visine 30 cm, stalci visine 1 m i 4 cm, kocke za spajanje 15 cm Lukovi (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
“Luna” konstrukcija za balanc, rastezanje, skakanje sa elementima: lukovi mobilni, štapovi za spajanje mobilnih lukova, kockama i pločom osnovom (unutrašnje aktivnosti)	komplet 1
Tricikl, koturaljke, bicikl, trotinet, štule	komada 5-10
Lopte različite (priječnik 26 cm, 15 cm, punjene 70 g)	komada 5-20
Vrećice punjene sitnim šljunkom (150 g)	komada 5-10
Trake i marame u bojama	komada 20
Vijače i konopci	komada 20
Klikeri, kugle, leteći, obruči, sprave za žongliranje	komada 5-10
Čunjevi, palice 80 cm	komada 10
Štapovi (28 cm) udaraljke	komada 20
Povezi za oči	komada 4
Zastavice raznih boja	komada 20
Zvonca	komada 5
Guma - lastika za preskakanje	komada 5
Badminton garnitura	komada 2
Stalak sa košem	komada 2
Travnate površine za igru i staze za vožnju (vanjske aktivnosti)	
Bašta za okopavanje (vanjske aktivnosti)	
Jame sa pijeskom, vodom i prostorom za kopanje i sa pristupom vodi (vanjske aktivnosti)	
Platforme i mostovi, tuneli, brežuljci za penjanje (vanjske aktivnosti)	
Stabla, drveni trupci različitih veličina i priječnika (vanjske aktivnosti)	
Nadstrešnice, rampe (vanjske aktivnosti)	
Štule ili minihop	komada 2
“Maxi Hammerplay” za razvijanje osjećanja pritiska (čekić, ekseri, drvene ploče i pločice geometrijskog oblika)	komplet 1
Igračke za vodu plastične	
Plastične i metalne lopatice, kašike, grablje svih veličina (za baštu, voćnjak i pješčanik)	nekoliko setova
Plastične i metalne kantice, zdjele, vjedra sa ručkama nekoliko setova	
Stari kamioni, autići, vlakovi, poljoprivredna vozila, vatrogasna kola (veći i manji)	
Tave i modle	nekoliko setova
Male i veće kartonske kutije, limene kutije	
Stare drvene ili plastične kocke	
Prirodni predmeti poput školjki, drveća, kamenja ili lišća	
Ručne pile, pilice	komada 5-10
Blok kocke	nekoliko setova
Kratke ljestve	komada 2
Namote žice	prema mogućnostima

Kozliči za piljenje drveta	komada 1-2
Kolo od kormila (ili volan)	
Pilota	
Kutije za pakovanje	
Čekići i ekseri sa velikim glavama	prema mogućnostima
Table	prema mogućnostima
Sjemena i sadnice	prema mogućnostima
Vreće gnojiva i zemlje	prema mogućnostima
Posude za zalijevanje	komada 4
Konopac i drvo za obilježavanje gredica	prema mogućnostima
Sto za pijesak i vodu (unutra i vani) svaka skupina	komada 1
Sito, cjediljka ili rešetko ili devdir, metlica, mutilica	komada 4-8
Spužva, sapun	prema mogućnostima
Štapići/slamke	prema mogućnostima
Kamenje	
Male igračke - životinje i ljudi	
Šolja za mjerenje, pipete, šolje	komada 6-15
Krpe	
Posude i šerpe (iz obiteljskog centra)	
Čepovi	prema mogućnostima
Modle za kolače	nekoliko setova
Četke	komada 5-15
Čizmice	prema mogućnostima
Disk za balanciranje nožni sa kuglicama	komada 1
Snaop sustav (kuća, zoo, grad, svemirska kapsula, tunel)	prema mogućnostima
Blok modeli od spužve, veličine djeteta (donuts, valjci, stepenice, mostovi, lukovi, trokutovi, kocke, brežuljci, gljiva,...)	prema mogućnostima

Vanjsko okruženje kao i zatvoreni prostor, potrebno je pažljivo isplanirati. Idealan vanjski prostor za igru sastoji se od nekoliko različitih tipova prostora za igru koji naprosto pozivaju djecu da se igraju u njima i koji potiču njihovo učenje na različite načine.

Između prostora djeca trebaju sa lakoćom da se kreću i da su sigurna, kako ne bi jedna na druge nalijetala. Jasno definiranim prostorima za igru izbjegavaju se nezgode, konfuzije i povrede osjećanja.

Tipovi prostora su:

- prostor za penjanje,
- prostor za kopanje, igre s vodom i blatom,
- prostor za igranje sa materijalima na točkovima,
- prostor za mirne aktivnosti,
- prostor za rad u drvetu,
- prostor za aktivnost sa pijeskom i vodom.

Aktivnost na zraku, u prirodi presudan su dio dnevnog rasporeda.

Sve što se može naučiti ili smisliti unutra može se učiniti i vani. Djeca ovdje stječu socijalne vještine, upoznaju prirodu, upoznaju sposobnosti življenja, istraživačke i matematičke sposobnosti i pojačano koriste male i velike mišiće. U vanjskom prostoru kreativnost se povećava

kroz dramske igre i skupne aktivnosti. Vani se mogu odvijati i posebne aktivnosti, uključujući hranjenje, kuhanje, vrtlarstvo, brige za kućne ljubimce, crtanje i slikanje, kreativne pozorišne predstave, igru i gradnju na snijegu, blatu ili ilovači.

Igre vani nude djeci beskrajne mogućnosti da upoznaju okruženje u kojem žive i pojačavaju njihov osjećaj povezanosti sa svijetom. Vanjski prostor je proširena soba za boravak djece. Mnogi od navedenih materijala mogu biti upotrebljavani materijali koji, uz dječiju maštu, približavaju djecu svijetu odraslih.

SREDSTVA ZA JEDNU VRTIČKU GRUPU

CENTAR AKTIVNOSTI ZA UMJETNOST/ART CENTAR

Ovaj centar omogućava djeci da u kontaktu sa različitim materijalima razvijaju i koriste vlastitu kreativnost i zabavljaju se novim materijalima i iskustvima opipa. Time se kod djece potiče kreativno mišljenje, sposobnost rješavanja problema, komunikaciju (verbalnu i neverbalnu), samopoštovanje, razvoj fine i krupne motorike, te intelektualne sposobnosti.

Naziv sredstava	Količina
Mali slikarski štafelaj	komada 2
Police visine 1 m za odlaganje materijala širine 70 cm dužine 1 m	komada 2
Štafelaj za vajanje sa rotirajućim postoljem	komada 1
Sanduk obložen plastikom ili limom za čuvanje gline (ili u zemljanoj posudi ili većoj konzervi)	komada 1
Mala keramička peć	komada 1
Podna obloga u centru (plastična prostirka) koja je laka za održavanje higijene u centru	komada 1
Mala stolarska tezga sa osnovnim alatom	komada 1-2

Za crtanje:

Papiri različitih formata od pak papira (u bojama), preko tabaka ciklostila, akvarel i kolaž-papira do kartona, hamer papira, rebrastog papira olovke (svih mekoća) voštane krede, flomasteri (obični i fluorescentni), ugljen, tečni materijal za crtanje (tuš, boja, mastilo). Neophodno je imati različite materijale i nadopunjavati ih redovito, kao potrošni materijal za rad.

Za slikanje:

Razne tečne boje, boje za slikanje prstima, flomasteri i voštani pasteli, boje za tkaninu, keramiku. Razne podloge koje dobro podnose tečnu boju.

Razne vrste četkica (manje, srednje, veće, sa i bez zaštitnika, kraće i duže drške, palete, sunderi, flašice razne).

Univerzalne boje

Stare četkice za zube, štapići za čišćenje ušiju, spužvice.

Neoblikovani materijali (papir, tekstil, vuna)

Poluoblikovani i otpadni (flaše, ambalaže, folije)

Prirodni materijali

Keceljice ili stare majice

Cabasa

Maracas

Kastenjete (različite)

Orfov instrumentarij

Zvončići

Metalofon (sopran i alt)

Ksilofon (sopran i alt)

Muzički štapići (par)

Zvečke

Praporci (narukvice, vjenčići, drške)

Činele

Bubnjevi, kastenjete, daire, tamburice, doboš

Kasete ili CD: klasične muzike i muzike za tihe aktivnosti (za opuštanje)

dječije muzike, izbor narodnih pjesama za djecu iz Bosne i Hercegovine

Mobilni panoi za izlaganje i prostor za odlaganje dječijih radova (portfoliji)

komada 1

parova 4

parova 4

komada 1

komada 1

komada 1

komada 1

komada (par) 10

komada (par) 5

(par) 5

(par) 2

po 1

komada 10-15

prema mogućnostima

Za vajanje;

Glina za jedno vajanje (250 g po djetetu)

Obojeno tijesto (plejdo)

Glinamol

Plastelin

Vlažni pijesak

Gips

Reciklirani materijali: novine, žice, trakice, spajalice, vlakna (za pravljenje trodimenzionalnih konstrukcija).

Alat i pribor

Makaze, manje - zatupaste (za svako dijete u grupi za dešnjake i ljevake) komada 5-10

Kliješta, zumbes, šila, igle za šivanje (veće)

Razna ljepila

CENTAR ZA MATEMATIKU/MANIPULATIVNI CENTAR

Aktivnosti u ovom centru pomažu djeci u razvijanju intelektualnih sposobnosti, fine motorike i koordinacije oko - ruka. Socijalne vještine takođe se uče dijeljenjem, pregovaranjem i rješavanjem problema.

Naziv sredstava	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje materijala	komada 2
Kubaste kockice (male) za aktivnost brojenja i mjerenja (kvadrati i štapići)	po 3 garniture
Podni brojevi (kvadrati) od materijala koji se ne kliže i na kojima su ispisani brojevi od 1-10	set 1
Blok kocke geometrijskih figura pridruženi prema boji i obliku (Asco blok)	komplet 1
Atributivni geometrijski oblici; 3 oblika, 3 veličine i 3 boje	serija 1
Linijari, trake za mjerenje, skale, kašike za mjerenje, termometri, jednostavna vaga za kupatilo ili kuhinju	po 1 komad
Lego dacta ili duplo dacta za razvoj koncepta za matematiku pravljenje strukture eksperiment (od ljudi, životinja, kuća, svemira, mora...) različiti setovi	10 setova
Loto različitih oblika i stepena složenosti te sadržaja (boja, broj slika) za razvoj znanstvenog koncepta, čitačke spremnosti, koncept socijalnih znanosti, npr. gdje šta raste, životinje i njihova mladunčad, saobraćajni, moje tijelo, brojevi	garnitura 10
Mozaik matrice i čiode za sortiranje, klasifikaciju, razvoj koncepta, prepoznavanje uzorka	garnitura 5-10
Puzzle - za analizu i testiranje (npr. saobraćaja) ideja, drugog aspekta znanosti	
"Geopuzzle" za razvoj geometrijskog koncepta	
Trizzle - za razvoj govora, diskusiju, geometrijskog koncepta (npr. životinje dalekih krajeva, dinosauri, morski svijet)	komplet 1

Naszov sredstva	Količina
Brojčane crte sa označenim podiocima sa brojevima po kojoj se može hodati	komplet 1
Novčići (kovanice)	prema mogućnostima
Sat za učenje (sat, minute pokazuje) (digitalni, standardni, pješčani, kuhinjski)	prema mogućnostima
Domino za razvoj znanosti i čitačke sposobnosti (npr. plodovi, voće i povrće, cvijeće, životinje, saobraćajna sredstva, godišnja doba i dr.)	garnitura 5
Obojene bobice (uče glavne i redne brojeve, razlike između uzoraka i boja) različitih materijala, oblika	garnitura 4-5
Obojeni magnetski dijelovi za razvoj geometrijskih koncepata, kreativno izražavanje, razumijevanje boja i u svezi je sa znanstvenim konceptom magnetizma	garnitura 2
Čarobna vrećica	komplet 1
Kalendari (vremenski - različiti)	
Quanty - formiranje kvantitativnih odnosa	komplet 1
Svakodnevni predmeti: suhi grašak, dugmad, poklopci od flaše, školjke, bobice, kutije od keksa, školjke od jaja	
Tipp pločice (razvoj logičkih koncepata)	komplet 1
Tangram (drvo, karton, crnobijeli u boji)	komada 2-3
Grimase-stona igra	komada 1
Umetaljke raznih veličina i boja za skupove geometrijskih oblika (sa 10 oblika+10 boja=100 dijelova) različite	garniture 5-10
Parne slike (karte): voće, povrće, cvijeće, saobraćajni znaci, životinje, moje tijelo	garnitura 2-4
Logitab - logična tabla	komplet 1
Senso - otkivanje razločite tekstone pločica za matematički koncept	komplet 1
Abascus	komada 1
Matematička vaga	komada 1
Školska vaga	komada 1
Dubio (za moderno učenje računa) aritmetika je osnova principa realne matematike	komplet 1
Figure balanc	komplet 1

CENTAR ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE

Djeca su znatiželjna, spontana, i konkretni mislioci koji jedva čekaju da stupe u svijet odraslih. Postati pismen jeste jedan od ključeva koji otvara vrata za ulazak u taj svijet. Govor je prirodno bogat, biološki proces. U okviru ovog centra stječe se bogaćenje osnovnih govornih vještina koje se prijenose u društvu u okviru jedne kulture. Ove vještine, koje su blisko povezane, uključuju čitanje, pisanje i sricanje. Istraživanja su pokazala da je učenje čitanja i pisanja tekući proces koji započinje u najranijem

djetinjstvu (sa četvrtom godinom najintenzivnije). Program koji njeguje čitanje i pisanje zahtijeva bogato literarno okruženje, interdisciplinarni pristup i prihvatanje individualnih razlika i razina razvoja. Materijali koji se nude djeci trebaju biti poznati i primamljivi.

Ovaj centar sastoji se od dijelova:

- za pisanje
- dio za biblioteku
- dio za pravljenje knjiga/slikovnica
- dio za slušanje

Svaki ovaj dio treba da ima određene materijale.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje materijala	komada 2
Prostirka topla (tepih)	komada 1
Različite vrste grafitnih olovaka kemijskih, flomastera, bojica i papira (sa crtama i bez crta)	potrošni materijal koji se redovno obnavlja
Polica za knjige visine 1,5, širine 0,5 m	komada 1
Sofa	komada 1
Jastučići za sof	komada 4-5
Knjige na policama (počevši od slikovnica, priča, knjige koje pružaju izvjesne informacije, poezija, biografije, bajke i resursivne knjige u ovisnosti od dobi i interesiranja djece do 50 naslova najmanje)	prema razvijenosti
Dodatni papiri za pravljenje slikovnica	
Heft mašine, bušilica za rupe, špenadle	
Dodatna literatura za proširenje znanja iz raznih oblasti (enciklopedije biljni i životinjski svijet, svijet nauke)	5-10 naslova
Kompjutor i štampač	komada 1
Kasetofon sa slušalicama	komada 1
Kasete prazne i sa snimcima priča kako svoje, tako i drugih kultura, mitova, pjesama	komada 10-15

Plastifikator	komada 1
Fotografije, slike	komplet 2
Baobab drvo (sa 168 elemenata i 2 kocke)	komada 1
Drvo za čitanje	komada 1
Radionica za čitanje i brojanje	komplet 1
Sentissimo (za olfatorni razvoj 24 mirisa)	komplet 1
Igra za početno pisanje "Skribi"	komplet 1
"Clipso" igra za razvoj konvezacije, za emotivni razvoj, bogaćenje rječnika	komplet 1

BLOK CENTAR/CENTAR ZA GRAĐENJE

Ovo je uvijek aktivni dio sobe. Djeca uče tako mnogo stvari gradeći kockama. Razvijaju se mnoge matematičke sposobnosti, proširuju se sposobnosti mišljenja, socijalne sposobnosti i sposobnosti rješavanja problema. Koristi se kreativnost i razvija se koncentracija.

Ovom prostoru dodaju se mnogi predmeti i iz drugih centara koji djeca koriste za svoju gradnju (kamioni, životinje, ljudi, zrakoplovi...).

Blok kocke su izložene na otvorenim policama, na odgovarajućoj visini tako da ih djeca mogu uzimati i vraćati na mjesto sa lakoćom. Blok kocke sličnih oblika i veličina trebalo bi biti zajedno grupisane. Blok kocke moraju biti postavljene tako da se njihova cijela dužina može vidjeti, odnosno ne treba ih odlagati u police, tako daje vidljiva njihova kraća strana.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 m za odlaganje didaktičkih sredstava	komada 2
Meka prostirka/tepih za igru	komada 1
Logički blokovi (varirat će prema uzrastu)	garnitura 2-3
Drveni	garnitura 1
Spužvasti konstruktori kao Batisco	garnitura 1
Plastični konstruktori različitih oblika, veličina sa većim brojem elemenata (oko 200 elemenata) kartonski	garnitura 1
Manje kocke sličnih oblika i veličina	garnitura 1
Veće kocke sličnih oblika i veličina	garnitura 1
Žljebasti blokovi različiti	garnitura 2
Cilindrični blokovi	garnitura 4
Polukružni oblici	garnitura 1
Trokutovi	garnitura 1
Rampe	garnitura 1
Tematske makete: selo, šuma, grad, promet	prema mogućnosti
Vozila za: prijevoz ljudi, tereta, specijalna vozila, na tračnicama, vojna, sportska, letjelice na vodi	iz svakog kompleta barem 2-3 vrste
Stoni semafor	komada 1
Stoni prometni znaci	garnitura 1
Stona prometna raskršća	garnitura 1
Prometna cesta	garnitura 1
Drvene letve raznih veličina	garnitura 1
Signalna oprema	komada 1
Vertikalna signalizacija / znakovi i semafori/ koje može služiti i na vanjskim aktivnostima	prema mogućnostima
Konstruktor "meccano junior" različitih vrsta	prema mogućnostima

OBITELJSKO/DRAMSKI CENTAR

Kroz različite sadržaje koje djeca prakticiraju kroz igru uloga dati materijali u centru omogućavaju da djeca uspješnije oponašaju ono što rade u vlastitom životu.

Ovaj centar ima nekoliko dijelova: odjeća za presvlačenje, materijali za čišćenje, materijali za jelo i kuhanje, dio za sakupljanje materijala, tematski dijelovi.

Nastavna sredstva	Količina
Polica visine 1 za odlaganje igrovnog materijala	komada 2
Magično ogledalo u kojem se dijete vidi potpuno (uz normalno i konkavno i konveksno)	komada 1

Posebno opremljeni kutići:

Kuhinja: dječija peć, sudoper, frižider, aparat za pravljenje leda, komoda, viseći kredenac ili police ili nešto slično gdje se mogu odložiti sudići	komplet 1
Kuhinjski pribor: šerpe, tave, kutljače, namirnice iz prodavnice (prazne kutije ilitegle i sl.) šolje, čajnik, mlin za kafu, džezva za kafu, sudići, zdjele, kašike, mutilice za jaja, cjediljke, šolje za mjerenje, kašike za mjerenje, modle za kolače, tanjiri, viljuške, noževi	prema mogućnostima komada 1
Vješalica za odjeću: u kojoj se djeca preoblače	komada 1
Za lutke: krevetić koji je dovoljno velik i za dijete	komada 1
Pribor za lutke: odjeća za lutke i presvlačenje "beba", cucla, flašica, škafor za pranje lutki ili veša plastični, jastuci, deka za krevetić.	

Nekoliko lutaka

- Odjeća za presvlačenje:** muška i ženska sa detaljima za oblačenje, šeširi, perle, rukavice, naočale, brkovi, vještački nos, vlasulja, brada, tašnice, novčanici, ključevi, akt tašne, kecelje... sve što je zgodno za igru porodičnih uloga.
- Materijali za čišćenje:** metla dječije visine, zoger, papirnati peškir, spužve, krpa za prašinu četka, otirač i kanta. Prazne kutije i posude od deterdženata za veš i suđe.
- Frizerski salon:** posebno opremljen kutak i uz pribor frizera: fen, češalj, za manikiranje i šamponi (flaše prazne).
- Prodavnica:** posebno opremljen kutak i uz pribor: kasa, novac za igru etikete sa cijenom, kecelja prodavača neotvorene konzerve hrane, prazne kutije hrane, kutije od kolača, voće i povrće od voska.
- Policijski pribor:** bedž napravljen od kartona, zviždaljka, motorola, lupe, blok za pisanje i olovka.
- Bolnički pribor:** ljepljiva traka, gaza, flasteri, stetoskop, male plastične bočice, loptice vate, kapa medicinskih sestara.
- Pribor za restoran:** plastične ili papirnate čaše i tanjuri, stoljnaci, salvete, prazne posude za hranu, napravljeni meni.
- Školski pribor:** torba, papir, olovke, bojice, kreda, manja tabla, knjige.

Druge ideje za tematske kutiće uključuju:

zračna luka	cvjećaru	poštu
pekaru	crpku	servis
banku	brijačnicu	autobus
prodavnicu odjeće	kozmetički salon	kampiranje
apoteku	rođendansku zabavu	cirkus
vatrogasnu postaju	bolnicu	znanstveni laboratorij
željezničku postaju	zoološki vrt	pozorište
biblioteka		bosanski centar

Mnogi od ovih kutića se daju improvizirati i popuniti s materijalima uz saradnju s obitelji. Kao i:

Ostali korisni materijali

- stari rog	- snimci glasova životinja
- točak starog kormila (volan)	- sokne
- stari telefon	- štapići
- životinjsko krzno	- stalak za cipele
- zvona	- vuna/trakice
- čizme	- pertle
- dugmad	- alat
- ljepilo	- cijevi za vodu
- maska	- konac
- slike životinja	- ukrasni papiri
- sat (ne mora biti ispravan)	- ručno ogledalo
- stari telefon, dva po mogućnosti	- ginjol lutke (više kompleta)

ZNANSTVENI CENTAR

Djeca su prirodni znanstvenici koji aktivno tragaju za informacijama o svojim okruženjima. Opservirajući i eksperimentišući djeca pokušavaju da razumiju svoj svijet. Naročito je značajno da mala djeca sudjeluju u znanstvenom procesu, zato što će ih vještine koje tim putem razviju dovesti do drugih oblasti kurikulama i bit će im korisne za čitav život. Ove vještine uključuju opserviranje, upoređivanje, opisivanje, predviđanje, komuniciranje, klasifikovanje i mjerenje.

Znanost se ne tretira kao izolovana disciplina već integrativno kroz razne oblasti i centre, kao blok centar, centar za vanjske aktivnosti, za početno čitanje i pisanje, za dramsko-obiteljske igre.

U nastavku dat ćemo djelimičnu listu materijala korisnog za znanstveni centar, koja se može i dalje, prema mogućnostima, nadopunjavati.

akvarij	boje za hranu	ekseri
soda za kuhanje	školjka od jaja	stari časopisi
vaga	lijevak	plastične kese
barometar	krzno	plastične šolje
baterije	baštanski alat	kombinirke
zrna i sjemena	ljepilo	čačkalice
vijci i matice	čekić	zemlja za cvijeće
kost	ručna sočiva	prizma
kantice	pješčani sat	kolotur
svijeće	zmajevi	stijene
satovi	tečni sapun	gumeni zavoj
posude od kave	lokot i ključevi	gumeno crijevo
kompas	magneti	brusni (šmirgl) papir
sapun	šolje za mjerenje	skala
odvijači	mali kafezi	kašike
vijci	spužve	stetoskop
kutije od cipela	šećer	užad
sunčani sat	brodici i igračka	kanta za zalijevanje
termometar	pređa	drvo
kutak biljaka	lupa	sočiva
terarijum	komplet za mjerenje	ogledala
globus	posude (veće) za vodu	
zapušaći	prirodni materijali	
stara pisaća mašina	plodovi i lišće	

Mikroskop manji	komada 1
Magnetska tabla	komada 1
Ogledala /3 elementa (ili "Play Panels, sa 6 elemenata)	komada 1
Fotoaparati	komada 1

CENTAR ZA KUHANJE

Hrana predstavlja suštinu za naš opstanak. Pored toga hrana je mnogo više od uvjeta održavanja. Ona čini sjećanja i podsjeća na posebne trenutke i ljude. Hrana ima kulturno značenje, identitet i stvara ponos.

Kroz doživljaje sa hranom, djeca mogu učiti o drugim ljudima i drugim zemljama. Kada im se pruži prilika, sva djeca uživaju da pomažu prilikom kuhanja jednostavnih objeda. Djeca moraju naučiti da odlučuju o zdravoj ishrani tako što uče o tomu što je njihovom tijelu potrebno.

Istraživanjem svojstava sirovih namirnica koje čine osnovu hrane koju jedemo kao što su grah, žitarice, voće, sjemena i orasi, djeca uče o osnovnim izvorima hrane i njezinoj pripremi.

Kuhanje je aktivnost koja unapređuje razvoj i učenje u svim oblastima razvoja: govor, matematičko razmišljanje, znanstveno znanje, fizički razvoj, emocionalni razvoj, razvoj koncepta.

U predškolskoj naobrazbi i odgoju ovo je jedan novi program koji se sa zadovoljstvom prihvaća od strane djece, roditelja i odgajatelja. Cilj kuhanja je da se kod djece unaprijede osjećaji, kompetencije, samostalnost i eksperimentiranje. Djeca bi trebala da rade, a odrasli promatraju i vode. Za ovaj centar potrebna je kuhinja koja uključuje blizinu sudopera.

OSNOVNI MATERIJALI ZA KUHANJE

Tepsija za hljeb	Paser za pire krompir
Tepsija za kolače i keks	Mikser ručni
Otvarač konzervi	Tava sa poklopcem za pravljenje sosa (male i velike)
Modle za keks	Makaze
Daske za rezanje	Vaga za mjerenje sastojaka
Tava za pečenje	

Lijevak	Oštri, mali noževi
Rendaljke	Sita i cjediljke
Sokovnici	Kute, stare muške majice ili kecelje
Čaše za mjerenje	Kutljača za supu
Kašike za mjerenje	Lopatica
Posude za mješanje	Mjerač vremena
Pribor za guljenje povrća	Drvene kašine
Tucalo	Oklagija

ELEKTRIČNA OPREMA

Štednjak (može i toster ako nema štednjaka na raspolaganju).

Plate

Električne tave za pečenje

Električni mikser

Obrazloženje

Normativ sredstava za odgojno naobrazbeni rad u predškolskom odgoju i naobrazbi podešen je u prvom redu, novoj metodologiji rada sa predškolskom djecom zasnovanoj na aktivnom učenju u kome je dijete centar aktivnosti.

Stoga je prostor u kome borave djeca podijeljen na centre koji omogućavaju individualni razvoj svakog pojedinačnog djeteta prema svojim interesima i potrebama. Isto tako izvršena je podjela na uzrasnu dob ali samo jasličku i vrtičku, što je jedna od novina u novoj metodologiji rada sa predškolskom djecom. Time je omogućena veća komunikacija između djece različitog uzrasta jasličkog i različitog uzrasta vrtičkog, što ima svoju pedagošku i psihološku opravdanost znanstveno potvrđenu.

Materijali u centrima aktivnosti mijenjat će se i razlikovati tokom godine, kako bi bili primjereni dječijem interesu i razvoju. Dopunski centri aktivnosti mogu se izmijenjivati u učionici ili dodavati prema potrebi, ako to prostor dozvoljava. Dopunski centri mogu uključiti muziku i instrumente, kuhanje, rad u drvu, specifične znanstvene projekte, teme i posebne događaje.

Soba za boravak djece time će biti dinamično i promjenljivo okruženje ispunjeno uzbudljivim materijalima i iskustvima usklađenim s individualnim interesima i razvojnim razinama djece.

Odgajateljski tim (za odgojnu skupinu) bit će odgovoran za stvaranje okruženja poticanja razgovora i radoznalosti, te promatranje djece kako bi planovi i aktivnosti bili prilagođeni razvojnim potrebama djece. Aktivnost u malim skupinama, individualno učenje također će biti planirano tijekom tjedna kako bi se jasno odredili specifični zadaci identificirani od strane tima odgajatelja i obitelji. Svaki član obitelji kada ulazi u učionicu, treba da osjeti energiju i učenje koje se odvija dok djeca razgovaraju, pregovaraju i istražuju, biraju i uče sposobnosti potrebne za rast i razvoj.

Lista potrebnih materijala datih po centrima u Normativu je samo jedan okvir koji dopušta predškolskim ustanovama i njihovim kreatorima odgajateljima i obitelji veću slobodu i kreaciju u biranju materijala za centre.

Prostor za boravak djece može se urediti na više načina. Jedan od načina prikazani su na modelu 1,2.

Da bi znali koliko ste uspješno stvorili okruženje u podizanju i očuvanju kvaliteta rada s djecom predškolskog uzrasta nudimo vam prvu verziju instrumenta namijenjenog prvenstveno za samoprocjenu odgajatelja i drugih ljudi koji su izravno uključeni i odgovorni za rad sa djecom. (odgajatelji, pedagog, direktor, mentori, savjetnici PZ, Ministarstvo naobrazbe, znanosti, kulture i športa).

Jedan broj kriterija kvalitete moguće je utvrditi opservacijom, neke je potrebno duže promatrati i praviti redovite zabilješke, dok bi neki podaci trebali biti vidljivi iz različite dokumentacije.

U dijelu "Stupanj promjene" ponuđeni brojevi 1., 2. i 3.

broj 1. - znači da je ovaj kriterij kvalitete u potpunosti zastupljen u učionici,

broj 2. - zastupljen je samo djelimično - potrebna je dodatna edukacija ili rad.

broj 3. - nije zastupljena - također je potrebno intervenisati.

Treća kolona "komentari - potrebe" ostavljena je kako bi se zajednički odlučilo šta je potrebno učiniti kako bi se ispoštovao taj kriterij, koji su uzroci i sl.

NORMATIVI KVALITETE

ORGANIZACIJA PROSTORA

Organizacija prostora veoma je značajna kako bi se djeci i odgajatelju pružili adekvatni uslovi za rad. Prostor treba da je visoko motivirajući i stimulirajući, bogat raznovrsnim materijalima, da je strukturiran tako da omogućava rad u malim i velikoj skupini i individualno, pomaže djeci da se usredsrede na zadatak, kreativno i kompetentno koriste materijale i resurse i razvijaju odgovornost prema drugoj djeci, materijalima i prostoru.

1. Prostor je podijeljen na jasno definirane centre aktivnosti sa posebno odabranim materijalima	1 2 3	
2. Organizacija prostora omogućava individualni i rad u malim skupinama	1 2 3	
3. Prostor za čitanje, blok centar i prostor za jutarnji sastanak pokriveni su toplom prostirkom	1 2 3	
4. Centri su organizirani tako da su visoko motivirajući i imaju raznolike materijale	1 2 3	
5. Centri i raspored materijala jasno su obilježeni kako bi djeca znala gdje da ga vrate	1 2 3	
6. Svi materijali su dostupni djeci	1 2 3	
7. Prostor je pregledan i siguran	1 2 3	
8. Organizacija prostora ne ohrabruje trčanje i druge aktivnosti koje mogu ometati djecu u radu	1 2 3	

9. Tih i bučni centri su odvojeni	1 2 3	
10. Materijali na zidovima reflektuju svakodnevne aktivnosti djece	1 2 3	
11. Materijali su postavljeni tako da odgovaraju namjeni centra u kojem su smješteni	1 2 3	
12. Na zidovima se nalaze:		
■ dječiji radovi (ali ne samo oni odabrani od strane)	1 2 3	
■ imena djece, obitelj		
■ slova, brojevi, oblici, boje		
■ tabla za jutarnji sastanak (kalendar, dan, datum, vrijeme, tema dana, brojevi do 100 uz konkretan materijal, šta znam o ..., šta bi volio da znam o..., šta sam naučio o..., kako smo naučili o..., radovi vezani za temu, lista zaduženja, dijete dana, posebni događaji, rođendani)		
■ jezik - pjesmice koje radimo, omiljeni autor, djeca autori, slovo tjedna, omiljene riječi...		
■ matematika-razni grafikoni (koliko djece ima plavu, crnu, smeđu kosu, ko šta voli, ne voli)		
■ umjetnički radovi, miješanje boja, eksperimenti predstavljeni slikom, papiri za praćenje i upisivanje različitih pojava, rast biljke i sl.		

ORGANIZACIJA RADA I STRATEGIJE PODUČAVANJA

Znanje o tomu kako djeca uče osnova je za planiranje i realiziranje nastavnih sadržaja. Način rada mora biti prilagođen razvojnim karakteristikama skupine, kao i mogućnostima, potrebama i interesovanjima svakog djeteta. Djeca moraju imati

mogućnost da odaberu aktivnosti koje su visoko motivirajuće i predstavljaju razvojni izazov. Aktivnosti trebaju biti planirane tako da postoji ravnoteža između mirnih i bučnih aktivnosti, frontalnog, grupnog i individualnog rada, aktivnosti koje vodi odgajatelj i onih kojim upravljaju djeca. U učionici treba da vlada atmosfera prihvatanja, sigurnosti i poštovanja.

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
1. djeci se svakodnevno pruža mogućnost da povećavaju razumijevanje sebe kao pojedinaca u odnosima s drugim tako što im je omogućeno da rade individualno, u maloj i velikoj skupini	1 2 3	
2. odgajatelj omogućuje svakom djetetu da doživi uspjeh tako što mu daje razvojno primjerene zadatke te vrednuje i pohvaljuje i sam napor da se nešto uradi, proces a ne samo rezultat	1 2 3	
3. djeca se ohrabruju da rješavaju problemske situacije, iniciraju aktivnosti, eksperimentišu i uče aktivno sudjelujući u stjecanju znanja	1 2 3	
4. djeca stječu znanja i vještine manipulišući sa konkretnim materijalima i okruženjem, a sadržaji i zadaci su stavljeni u smislen kontekst	1 2 3	
5. nastavni sadržaj integriran je u sve dnevne aktivnosti u i izvan vrtića (izlet, vrijeme odmora, užine)	1 2 3	
6. svakodnevno djeci se pruža mogućnost da:	1 2 3	
■ razvijaju i vježbaju socijalne vještine (uče da brinu o drugima, dijele, pomažu)		
■ stvaraju pozitivnu sliku o sebi (pričaju i pišu priče o sebi i svojoj obitelji, dobijaju pozitivnu i ohrabrujuću povratnu informaciju...)		
■ razvijaju krupnu i sitnu motoriku, osjećaj za pokret, ritam, koordinaciju (i u učionici i u vanjskom prostoru svakodnevno)		
■ kroz svakodnevnu rutinu usvajaju zdrave navike, brinu za sigurnost, osamostaljuju se		
■ razvijaju kreativnost kroz različite oblike umjetničkog izražavanja ali tako da češće istražuju materijale, sredstva i oblike nego što za cilj imaju stvaranje gotovog produkta		
7. tijekom dana postoji balanc između aktivnosti koje vodi odgajatelj i onih koje odabiru i realizuju djeca samostalno i u skupini	1 2 3	

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
8. rad se planira tako da podrži sposobnosti i snage (a ne nedostatke), interese i potrebe svakog djeteta	1 2 3	
9. svakom djetetu se dozvoljava da radi onoliko koliko mu je potrebno da savlada određenu vještinu ili zadovolji sopstvena interesovanja	1 2 3	
10. rad se odvija u atmosferi zajedništva, prihvatanja i poštovanja različitosti	1 2 3	
11. pravila ponašanja u učionici donose se zajedno sa djecom, a svaki konflikt ili neprihvatljivo ponašanje također se rješava zajednički uz dogovor	1 2 3	
12. djeca sudjeluju u donošenju različitih odluka u učionici glasovanjem ili na neki drugi način ali tako da ni većina ne ugrožava manjinu ili pojedinca	1 2 3	
13. odgajatelji uvažavaju ideje i sugestije djece pomažući im da ih sama razvijaju i realiziraju		
14. odgajatelji podržavaju djecu da pokušaju i kada prvobitno nisu uspješni, vjeruju u sopstvene sposobnosti, prilagođavajući težinu aktivnosti ako je to potrebno	1 2 3	
15. u različitim igrama odgajatelj podržava kooperaciju rađe nego takmičenje	1 2 3	
16. odgajatelj ne favorizuje djecu, poštujući svačiji doprinos i napor	1 2 3	
17. domaći zadaci imaju funkciju da povećaju i prodube interesovanje i znanje djece iz određenih područja, pomognu djeci da nauče kako da stječu znanja i koriste različite resurse i potpomognu stvaranje kohezije u porodici kroz realizaciju praktičnih, smislenih zadataka najčešće inkorporiranih u svakodnevne aktivnosti u kući	1 2 3	
18. djeca se podstiču da sudjeluju u aktivnostima društvene zajednice, rađe volonterski određene aktivnosti koje podižu ekološku svijest i savijest o odgovornosti prema široj društvenoj zajednici	1 2 3	

SURADNJA S OBITELJI

Roditelji igraju primarnu, najvažniju ulogu u rastu i razvoju djeteta. Program treba da uključuje roditelje kao partnere u planiranju, implementaciji i evaluaciji svakodnevnih aktivnosti. Treba da izgrađujemo i podržavamo ono partnerstvo koje osigurava

kontinuitet i konzistentnost sa životom djece kod kuće i koje pruža mnoštvo različitih mogućnosti za participaciju roditelja.

Partnerstvo sa porodicom zasniva se na poštovanju uloge roditelja u životu djeteta, poštovanja različitosti i porodične kulture, navika i običaja.

Princip koji se uvijek poštuje jeste očuvanje povjerljivosti podataka.

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
Aktivnosti u vrtiću omogućuju roditeljima da;	1 2 3	
1. imaju kontinuiranu dvostranu komunikaciju s odgajateljima i drugim stručnim osobljem kroz različite oblike:	1 2 3	
<ul style="list-style-type: none"> ■ oglasnu ploču ■ različite poruke i pisma ■ zajednički pregled portfolija djeteta barem jednom mjesečno ■ pisano izvješće o napretku djeteta ■ roditeljske sastanke ■ ankete i upitnike o potrebama i interesovanjima obitelji 		
2. dobijaju redovite, jasno prezentirane informacije o djetetu	1 2 3	
3. roditeljski sastanci trebaju biti organizirani tako da roditelji uzmu aktivno učešće u planiranju i realizaciji i da odgovaraju potrebama i interesovanjima roditelja	1 2 3	
4. zajedno sa odgajateljima i pedagogom sudjeluju u kreiranju individualnog plana	1 2 3	

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
5. imaju mogućnost da budu nazočni ili sudjeluju u svakodnevnim aktivnostima u učionici prema prethodnom dogovoru sa odgajateljima	1 2 3	
6. kao volonteri sudjeluju u različitim aktivnostima ustanove	1 2 3	
7. imaju uvid u plan rada, aktivnosti koje bi trebale biti realizirane u ustanovi i kod kuće	1 2 3	
8. imaju mogućnost da steknu osnovu znanja o razvoju djeteta, te dobiju praktične ideje o tomu kako mogu organizirati rad kod kuće kako bi svako dijete ostvarilo svoje pune naobrazbene potencijale	1 2 3	
9. budu poštovani i prihvaćeni bez obzira na porijeklo, socijalni status, rasu, naciju i religiju	1 2 3	
10. svi podaci o obitelji strogo su povjerljivi	1 2 3	
11. podaci o djetetu ne govore se pred drugim roditeljima ili djecom i nemaju negativan, uvredljiv ili podsmješljiv prizvuk	1 2 3	

PRAĆENJE I DOKUMENTOVANJE

Jedna od temeljnih pretpostavki za individualizaciju rada i pružanje mogućnosti svakom djetetu da dosegne svoje pune naobrazbene potencijale jeste planiranje na temelju dinamičke procjene i evaluacije. Svako dijete mora imati zaseban portfolio u kojem se odlažu i povremeno selekcioniraju radovi iz različitih

oblasti s obveznim datumom i po mogućnosti dječijim komentarom o radu. Veoma je značajno da se dokumentacija koristi i za razvijanje vještina samoprocjene kod djece, te da u planiranje daljeg rada budu uključeni i roditelji i djeca a po potrebi i pedagog ili drugi stručnjaci. Bilježe se dječija interesovanja, potrebe, sposobnosti, dinamika i stupanj razvoja, osobine ličnosti, snalaženje u socijalnim situacijama i sl.).

Osnovni standardi	Stepen primjene	Komentari/potrebe
1. Postoji evidencija o posmatranju, evaluiranju i planiranju razvoja i napredovanja svakog djeteta (portfolio)	1 2 3	
2. Svi dječiji radovi su uredno obilježeni (ime, datum, dječiji iskaz o radu)	1 2 3	
3. dokumentacija o razvoju djeteta služi djetetu za samoprocjenu o roditeljima i odgajatelju kao temelj za planiranje dalje strategije rada s djetetom	1 2 3	
4. evidencijom o odabiru centara svakodnevno se prate interesovanja djeteta za pojedine oblasti	1 2 3	
5. uredno se vodi dokumentacija o svim oblicima suradnje s obitelji (volonterski rad, boravak u sobi, donacije, rad kod kuće...), kao i s društvenom zajednicom	1 2 3	
6. koordinatori čuvaju sva obavještenja, pisma za roditelje, uputstva i ankete koje su obavljene sa roditeljima ili drugim članovima zajednice	1 2 3	

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo naobrazbe,
znanosti, kulture i športa
Broj: 10/1-38-6882/99
Tuzla, 2. 7. 1999. godine

Ministar

Ismet Osmanović, v.r.

I. UVOD

Zbog ubrzanog razvoja koji se danas dešava diljem svijeta značajno je kod djece jačati želju za doživotnim učenjem. Ova priprema za samoučenje nalazi svoj osnov, naučno utemeljen, još u predškolskom odgoju i obrazovanju kao prvom stepenu organizovanog odgoja i obrazovanja u sklopu jedinstvenog odgojno-obrazovnog sistema.

Osnovna načela bitna u postojanju temelja za izgradnju stavova, znanja i sposobnosti za tekuće promjene i one koje se očekuju u dvadesetprvom vijeku su:

- prilagoditi se i prihvatiti promjenu,
- biti kritički mislilac, sposoban izvršiti izbor
- pronalaziti probleme i rješavati ih
- biti kreativan, maštovit i domišljat
- biti zainteresovan za društvo, državu i okolinu.

U radu sa predškolskom djecom od 1 do 6 godina starosti veoma je bitno voditi računa o tome da:

171

Na osnovu člana 8. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona", broj: 8/98.) Ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta, donosi

PEDAGOŠKE STANDARDE za predškolski odgoj i obrazovanje, domove za nezbrinutu djecu